NIPUN BHARAT

सेतू अभ्यास

इयत्ता : दुसरी

मराठी • इंग्रजी • गणित

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४

'STARS' प्रकल्पांतर्गत

ज्ञानसेवा तु साफल्यम्

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

सेतू अभ्यास : इयत्ता दुसरी : विषय – मराठी • इंग्रजी • गणित

- **प्रवर्तक** : शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, महाराष्ट्र शासन
- **प्रकाशक** : राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **प्रेरणा** : **मा. रणजितसिंह देओल (भा.प्र.से.)**
  प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, महाराष्ट्र राज्य.
- **मार्गदर्शन** : **मा. सूरज मांढरे (भा.प्र.से.)**
  आयुक्त (शिक्षण), महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
  मा. कैलास पगारे (भा.प्र.से.)
  राज्य प्रकल्प संचालक, महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई.
- **संपादक व प्रकाशक** : **मा. कौस्तुभ दिवेगावकर (भा.प्र.से.)**
  संचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **सहसंपादक** : **मा. रमाकांत काठमोरे**
  सहसंचालक, राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **कार्यकारी संपादक** : **डॉ. कमलादेवी आवटे**
  उपसंचालक, भाषा व समन्वय विभाग,
  राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.
- **संपादन सहाय्य** : **डॉ. राजेश बनकर,** विभाग प्रमुख, मराठी विभाग
  : **अरुण सांगोलकर,** विभाग प्रमुख, इंग्रजी विभाग
  : **रत्नप्रभा भालेराव,** विभाग प्रमुख, गणित विभाग
  : **मनिषा ताठे,** अधिव्याख्याता, मराठी विभाग
  : **डॉ. निता जाधव,** अधिव्याख्याता, मराठी विभाग
  : **अजयकुमार फुंदे,** अधिव्याख्याता, इंग्रजी विभाग
  : **वृषाली गायकवाड,** अधिव्याख्याता, गणित विभाग
- **प्रथम आवृत्ती** : मार्च २०२३
- **अर्थसाहाय्य** : महाराष्ट्र प्राथमिक शिक्षण परिषद, मुंबई,
  'STARS' प्रकल्पांतर्गत मोफत वितरणासाठी.
- **मुद्रक** : रुना ग्राफिक्स, पुणे.

- © सर्व हक्क प्रकाशकाच्या स्वाधीन.

नाव :

शाळा :

इयत्ता : तुकडी :

NIPUN BHARAT

सेतू अभ्यास

इयत्ता : दुसरी

मराठी • इंग्रजी • गणित

शैक्षणिक वर्ष २०२३-२४

'STARS' प्रकल्पांतर्गत

राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

अनुक्रमणिका

• विषय •	• विषय •	• विषय •
मराठी	इंग्रजी	गणित
पृष्ठ क्र. १ ते ३२	पृष्ठ क्र. ३३ ते ७२	पृष्ठ क्र. ७३ ते ११०

सेतू अभ्यास राबविण्यासाठी शिक्षक आणि सुलभक यांचेसाठी सूचना

कोविड-१९ महामारीच्या प्रादुर्भावामुळे २०१९-२०२० मध्ये शाळा औपचारिकपणे पूर्णतः आणि २०२०-२०२१ मध्ये अंशतः बंद होत्या; ज्यामुळे वर्गात अध्ययन व अध्यापन प्रक्रिया प्रत्यक्षरित्या राबविणे शक्य होऊ शकले नाही. तथापि, राज्य सरकारकडून महामारी दरम्यान आणि महामारी नंतरच्या काळात विद्यार्थ्यांना ऑनलाईन आणि ऑफलाईन अशा दोन्ही माध्यमांतून शिक्षण देण्यासाठी विविध प्रयत्न करण्यात आले होते. त्याचाच एक भाग म्हणून विद्यार्थ्यांना पीडीएफ (सॉफ्ट कॉपी) स्वरूपामध्ये सेतू अभ्यास उपलब्ध करून देण्यात आलेला होता.

या सर्व पार्श्वभूमीवर मागील दोन शैक्षणिक वर्षांपासून शाळा नियमितपणे सुरू झालेल्या असल्या तरी देखील अनेक शिक्षक आणि पालकांनी हा सेतू अभ्यास छापील साहित्याच्या स्वरूपात विद्यार्थ्यांना उपलब्ध करून देण्याची मागणी केली होती. त्याकरिता विद्यार्थ्यांच्या मागील इयत्तेच्या महत्त्वाच्या अध्ययन निष्पत्तींवर आधारित अभ्यासाची उजळणी आणि पुढील शैक्षणिक अभ्यासक्रमासाठी विद्यार्थ्यांची पूर्वतयारी या दुहेरी उद्देशाने राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे यांनी २०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षाच्या सुरुवातीला विद्यार्थ्यांसाठी सुधारित सेतू अभ्यास मुद्रित स्वरूपात तयार केलेला असून विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक वर्षाच्या सुरुवातीलाच देण्याचा निर्णय घेण्यात आला आहे.

सेतू अभ्यास अंमलबजावणीसंबंधी मार्गदर्शक सूचना :

१) सदर सेतू अभ्यास हा मागील वर्गाच्या अभ्यासक्रमाच्या अध्ययन निष्पत्तींवर आधारित असून सध्याच्या इयत्तेचा अभ्यासक्रम यांच्यातील दुवा आहे.

२) सेतू अभ्यास हा इयत्तानिहाय आणि विषयानुसार तयार करण्यात आलेला असून तो मागील वर्गाच्या पाठ्यपुस्तकांमध्ये नमूद केलेल्या तसेच निपुण भारत अंतर्गत असणाऱ्या अध्ययन निष्पत्ती संबंधित आहे.

३) राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे कार्यालयातील संशोधन विभागाने शैक्षणिक वर्ष २०२२-२३ मधील ऑनलाईन स्वरूपातील सेतू अभ्यासाच्या संदर्भाने केलेल्या संशोधन अभ्यासाचे निष्कर्ष लक्षात घेऊन सेतू अभ्यास कृतींची रचना करण्यात आलेली आहे.

४) शिक्षकांनी आणि सुलभकांनी प्रत्येक विद्यार्थ्याकडून दिलेल्या विहित कालावधीमध्ये सदर सेतू अभ्यास पूर्ण करून घ्यावा.

५) दिलेल्या सेतू अभ्यासात प्रत्येक कृती विद्यार्थी स्वतः सोडवतील याकडे लक्ष द्यावे, आवश्यक तेथे विद्यार्थ्यांना मदत व मार्गदर्शन करावे.

६) सदर सेतू अभ्यास एकूण २० दिवसांचा आहे. ज्यामध्ये शैक्षणिक सत्राच्या प्रारंभी आणि सेतू अभ्यास पूर्ण झाल्यानंतर विद्यार्थ्यांची प्रत्येकी २० गुणांची अनुक्रमे एक पूर्व चाचणी आणि उत्तर चाचणी घेण्यात यावी.

७) विद्यार्थ्यांनी दोन्ही चाचण्यांमध्ये प्राप्त केलेल्या गुणांचा अध्ययन निष्पत्तिनिहाय तुलनात्मक तक्ता शिक्षकांनी तयार करावा.

८) सेतू अभ्यासातील दिलेल्या कृती या नमुनादाखल असून शिक्षकांनी आपल्या वर्गातील विद्यार्थ्यांच्या अध्ययन निष्पत्ती संपादणुकीचा स्तर लक्षात घेऊन गरजेनुसार अन्य कृतींचे आयोजन करावे.

सेतू अभ्यास : इयत्ता दुसरी : विषय – मराठी

अनुक्रमणिका

दिवस	घटक	क्षेत्र	अध्ययन निष्पत्ती क्र.	पृष्ठ क्र.
०१	स्वत:ची ओळख	मौखिक भाषा विकास	EC L1 4.1a	२
०२	भाषिक खेळ	मौखिक भाषा विकास	EC L1 4.8	३
०३	पाककृती/घटनाक्रम	मौखिक भाषा विकास	EC L1 4.3a	४
०४	चित्रगप्पा	मौखिक भाषा विकास	EC L1 4.3a	५
०५	चित्रवर्णन	मौखिक भाषा विकास	EC L1 4.6	६
०६	चित्रावरून गोष्ट	मौखिक भाषा विकास	EC L1 4.3a	७
०७	शब्दवाचन	वाचन	EC L1 4.6	८
०८	चित्रवाचन	वाचन	EC L1 4.3a	९
०९	चित्रकथा वाचन	वाचन	EC L1 4.6	११
१०	शब्दभेंड्या/शब्दसाखळी	भाषेतील ध्वनींची जाण	EC L1 4.3b, EC L1 4.8	१३
११	शब्दवाचन	वाचन	EC L1 4.3a, EC L1 4.4	१४
१२	अक्षरे व स्वरचिन्हे सराव	ध्वनी व लिपीची जाण	EC L1 4.8	१६
१३	अक्षरे व स्वरचिन्हे सराव	ध्वनी व लिपीची जाण	EC L1 4.8	१७
१४	अक्षरे व स्वरचिन्हे सराव	ध्वनी व लिपीची जाण	EC L1 4.8	२०
१५	गाणी गाऊया!	लिपीची जाण, लेखन	EC L1 4.4	२२
१६	शब्दडोंगर	लेखन	EC L1 4.7	२४
१७	स्व-अभिव्यक्ती	लेखन	EC L1 4.9	२५
१८	चित्र-शब्द लेखन	लेखन	EC L1 4.9	२७
१९	वाचनपाठ	वाचन, लेखन	EC L1 4.2	२८
२०	चौदाखडी लेखन	ध्वनींची जाण व लेखन	EC L1 4.8	३१

दिवस – ०१

१. स्वत:ची ओळख

क्षेत्र : मौखिक भाषा विकास

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.1a : स्वतःच्या गरजांविषयी बोलताना आणि माहिती मिळविण्यासाठी प्रश्न विचारताना स्वतःच्या भाषेचा किंवा शालेय भाषेचा वापर करतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक सुरुवातीस स्वत:चा परिचय करून देतील व विद्यार्थ्यांना लक्षपूर्वक ऐकण्यास सांगतील. (नाव, गाव, घरातील व्यक्ती, आवडी-निवडी इ.)

सक्षम बनूया

(शिक्षकांनी विद्यार्थी स्वत:बद्दल बोलताना त्याच्या स्वत:च्या भाषेचा वापर केल्यास तो स्वीकारावा.)

- शिक्षक विद्यार्थ्यांबद्दल माहिती मिळविण्यासाठी काही प्रश्न विचारतील. जसे :

(अ) तुला खायला काय आवडते?

(ब) तुझ्या घरात कोणकोण राहते?

- विद्यार्थी गटात परिचय करून घेताना एकमेकांना प्रश्न विचारतील.
- गटात परिचय करून घेताना सर्वांना संधी द्या.

सराव करूया

- तुझ्या मित्राचे नाव सांगून त्याच्याबद्दल माहिती सांग.
- तुझ्यासाठी पुढील व्यक्ती काय करतात ते सांग.

(१) आई (२) वडील (३) आजी (४) आजोबा

कल्पक होऊया

- नीता आणि अमन एकमेकांचा परिचय करून घेण्यासाठी कोणते प्रश्न विचारतील ते सांग.

दिवस – ०२

२. भाषिक खेळ

क्षेत्र : मौखिक भाषा विकास

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.8 : कविता व गोष्टी वाचताना अक्षरांची चिन्हे आणि त्यांच्या ध्वनीबद्दल जागरूकता दाखविते आणि त्याचा लिहिण्यात वापर करतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक वेगवेगळी अक्षरे फळ्यावर लिहितील व त्याचा सामूहिक उच्चार घेतील.

सक्षम बनूया

- शिक्षक भाषेतील विशिष्ट ध्वनी व शब्द यांच्याशी संबंधित खेळांबाबत माहिती देतील. उदा., टाळीचा खेळ. विद्‌यार्थ्यांचे भाषेतील शब्दांचे उच्चार व त्यांचे ध्वनी याबाबत माहिती जाणून घेतील. झालेल्या चुका दुरुस्त करून कृतीमध्ये सुधारणा करतील.
  गटात/सामूहिकरीत्या आवाजाचे खेळ व कृती करण्याचा सराव घेतील.

कृती : शब्दांची तोडजोड : शब्दात जितकी अक्षरे, तितक्या टाळ्या वाजवून शब्द जोड. एक अक्षर-एक टाळी वाजवून तोड. (एक कृती शिक्षक करून दाखवतील.)

उदा., कोमल : या तीन अक्षरी शब्दासाठी सलग ३ टाळ्या वाजवून शब्द सलग दाखव, तर एक-एक टाळी वाजवून शब्द तोड.

तीन अक्षरी नंतर चार अक्षरी, पाच अक्षरी अशी अक्षरांची संख्या वाढव.

(ध्वनी व शब्द यांवर आधारित खेळ दाखविणे व खेळ खेळण्यास विद्‌यार्थ्यांना प्रोत्साहन देणे.)

सराव करूया

- नाव किंवा शब्दांमध्ये जितकी अक्षरे तितक्या टाळ्या वाजव.
- शब्दांच्या सुरुवातीचा आवाज, मधला आवाज, शेवटचा आवाज सांग व लिही.

शब्द	सुरुवातीचा आवाज	मधला आवाज	शेवटचा आवाज
जसे – कमाल	क	मा	ल
आरसा	....	....	....

शब्द	सुरुवातीचा आवाज	मधला आवाज	शेवटचा आवाज
सपाट	....	....	....

कल्पक होऊया

- वेगवेगळे आवाज काढ. उदा. कावळा, मांजर, गाडीचा हॉर्न, पक्ष्यांचे आवाज इ.

दिवस – ०३

३. पाककृती/घटनाक्रम

क्षेत्र : मौखिक भाषा विकास

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.3a : स्वत:च्या अनुभवाची, वाचलेल्या किंवा परिचित गोष्टींशी स्वत:च्या भाषेत सांगड घालतो आणि त्याविषयी बोलतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक मुलांना परिचित असलेल्या पोहे, शिरा इ. पाककृतींविषयी प्रश्न विचारतील.
- पाककृती क्रियेचा क्रम लावण्याबाबत सूचना देतील.
- पोहे बनविण्याच्या कृतीचा क्रम सांगतील.

सक्षम बनूया

- विद्यार्थी चहा बनविण्यासाठी लागणाऱ्या साहित्याच्या यादीची समूहात मित्रांशी चर्चा करतील.
- विद्यार्थी चहा बनविण्याची कृती व घटनाक्रम समजावून घेतील.
- विद्यार्थी चहा बनविताना कोणकोणते साहित्य वापरतात ते सांगतील.

सराव करूया

- दिलेल्या पाककृतीवर चर्चा करून घटनाक्रम तयार करून मित्र-मैत्रिणीला सांग.
  (१) सरबत करणे. (२) भाकरी करणे.

कल्पक होऊया

- आई चिवडा बनवत असताना त्याचे निरीक्षण कर व त्यासाठी लागणाऱ्या वस्तूंची माहिती विचार व चिवडा कसा तयार करतात ते वर्गात मित्रांना सांग.

दिवस – ०४

४. चित्रगप्पा

क्षेत्र : मौखिक भाषा विकास

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.3a : स्वत:च्या अनुभवाची, वाचलेल्या किंवा परिचित गोष्टींशी स्वत:च्या भाषेत सांगड घालतो आणि त्याविषयी बोलतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांना कोणकोणत्या गोष्टी माहीत आहेत हे विचारतील.

सक्षम बनूया

- परिचित चित्रकथेच्या दिलेल्या घटनाक्रमांचे विद्यार्थ्यांना निरीक्षण करण्यास सांगतील. उदा., हुशार कावळा
- चित्रांचे निरीक्षण करून त्यांचा क्रम निश्‍चित करण्यास सांगतील.
- गोष्ट/घटना स्वत:च्या शब्दांत सांगून शेवटी काय घडले असेल यावर चर्चा करण्यास प्रवृत्त करतील.
- गोष्ट (कथा) पूर्ण करताना विद्यार्थी कोठे अडखळल्यास मदत करतील.

सराव करूया

- शेजारील चित्राचे निरीक्षण कर व कोण काय बोलत असेल ते सांग.

कल्पक होऊया

- 'लोभी कुत्रा' या गोष्टीचा घटनाक्रम सांगून शेवटी काय घडले असेल ते सांग.

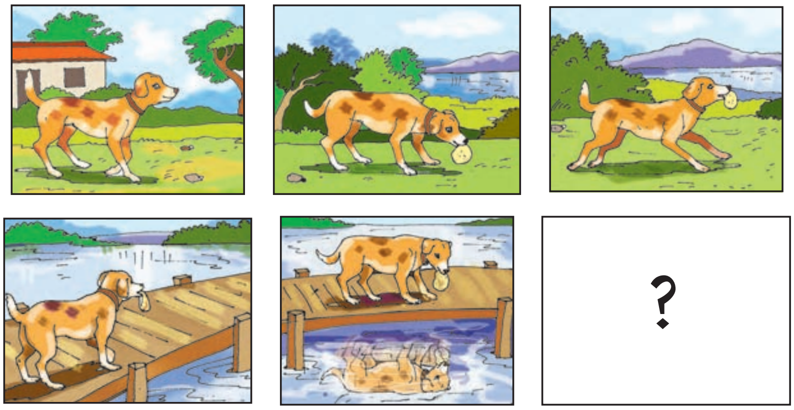

५. चित्रवर्णन

क्षेत्र : मौखिक भाषा विकास

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.6 : दिलेल्या मजकुराशी चित्रांचा सहसंबंध जोडून मजकुराबाबत अंदाज बांधतो व समजून घेतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

शिक्षक...

- चित्र दाखवून निरीक्षण करण्यास सांगतील.
- दोन चित्रांत काय काय दिसते यावर प्रश्न विचारून गटात चर्चा करण्यास प्रवृत्त करतील.
- विद्यार्थ्यांच्या स्वभाषेचा स्वीकार करतील.

- विद्यार्थ्यांना विचार करण्यास प्रवृत्त करतील. चित्राचे सविस्तर वर्णन करून दोन्ही चित्रांतील फरक सांगतील.

सक्षम बनूया

- चित्राच्या जागी योग्य शब्द वापरून वाक्य तयार कर व लिही.

- 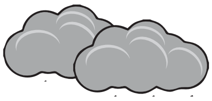 काळेभोर झाले आहेत.

  ....

  ....

- 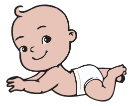 खेळत आहे.

  ....

  ....

सराव करूया

- गटात दिलेल्या चित्रामधील फरक ओळख. (भाषा साहित्य पेटीतील साहित्याचा वापर करावा.)

कल्पक होऊया

- वर्तमानपत्र, इतर पुस्तके, गोष्टी पाहून त्यांतील चित्रांविषयी मित्राला माहिती सांग.

दिवस – ०६

६. चित्रावरून गोष्ट

क्षेत्र : मौखिक भाषा विकास

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.3a : स्वत:च्या अनुभवाची, वाचलेल्या किंवा परिचित गोष्टींशी स्वत:च्या भाषेत सांगड घालतो आणि त्याविषयी बोलतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

शिक्षक...

- मुलांना कोणत्या गोष्टी आवडतात ते जाणून घेतील.
- मुलांच्या भावविश्वातील आवडीनुसार गोष्ट ऐकण्यासाठी उत्सुकता निर्माण करतील. मुलांच्या भावविश्वाशी निगडित गोष्ट ऐकवतील.
- पहिलीतील मुलांच्या वयोगटानुसार व भावविश्वानुसार छोट्या गोष्टींचा संग्रह वापरतील.

सक्षम बनूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांच्या आवडीनुसार एक गोष्ट ऐकवतील. ऐकलेल्या गोष्टीला अनुसरून त्यांना जमेल तसे चित्र काढण्याची सूचना देतील. मुलांनी काढलेली चित्रे वर्गात दर्शनी भागात लावतील.
- या कृतीमधून मुलांनी लक्षपूर्वक ऐकले आहे, की नाही ते तपासतील.

सराव करूया

- तू ऐकलेली गोष्ट गटात सांग.

कल्पक होऊया

- दिलेल्या चित्रावरून गोष्ट तयार कर आणि सांग.

दिवस – ०७

७. शब्दवाचन

क्षेत्र : वाचन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.6 : दिलेल्या मजकुराशी चित्रांचा सहसंबंध जोडून मजकुराबाबत अंदाज बांधतो व समजून घेतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक वर्गातील विविध गोष्टींकडे निर्देश करतील व हे काय आहे? असे प्रश्न विचारतील.
- विद्यार्थी निर्देशित गोष्ट ओळखून नाव सांगतील. उदा., फळा, खडू, दरवाजा, पंखा इ.
- वर्गातील शक्य तितक्या वस्तूंवर त्या वस्तूंच्या नावाची एक पट्टी चिकटवतील.
- शिक्षक विद्यार्थ्यांना व्हरांडा, मैदान व शालेय परिसर फिरून दाखवतील.
- हे काय आहे? या खोलीला काय म्हणतात? असे प्रश्न विचारतील.
  उदा. कार्यालय (ऑफिस), भाताची खोली (पोषण आहार शिजवण्याची खोली) इ.
- शाळेचे नाव वाचायला सांगतील. (येथे अंदाजाने वाचन अपेक्षित आहे.)

सक्षम बनूया

शिक्षक...

- वर्गातील विद्यार्थ्यांचे गट करतील.
- वर्गात वाचन केलेल्या नामपट्ट्या मुलांना दाखवून त्या अंदाजाने वाचण्यास सांगतील.
- मदत म्हणून त्या त्या वस्तूकडे निर्देश करून त्याचे नाव सांग असे सांगतील.
- प्रत्येकाला गटात एकेक नामपट्टी देऊन तिचे निरीक्षण करायला सांगतील.

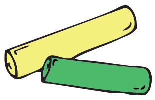			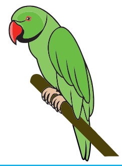
खडू	मोबाईल	बादली	पोपट

सराव करूया

- गटात/मित्रांना नामपट्टीचे निरीक्षण करून वाचण्यास सांग.
- अचूक नामपट्टी ओळखणाऱ्या गटाचे/मित्राचे कौतुक कर.

कल्पक होऊया

- वरील कृती विद्यार्थी गटांत एकमेकांत करून पाहा.
- विद्यार्थ्यांना चूक असे न म्हणता शक्य तिथे मदत करावी.
- पुढील शब्दांच्या नामपट्ट्या तयार करून भिंतीवर दिसतील अशा टांगून ठेव.

  नामपट्ट्या : फळा, टेबल, नळ, खिडकी, दरवाजा, पंखा (फॅन), पुस्तक, वही, कपाट, पताका, टीव्ही, मोबाईल, कचरापेटी, बटण, खुर्ची इ.

दिवस – ०८

८. चित्रवाचन

क्षेत्र : वाचन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.3a : स्वत:च्या अनुभवाची, वाचलेल्या किंवा परिचित गोष्टींशी स्वत:च्या भाषेत सांगड घालतो आणि त्याविषयी बोलतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांना बाजाराविषयी असलेली माहिती जाणून घेतील.
- विद्यार्थ्यांना बाजारातील माहीत असलेल्या गोष्टी विचारून घेतील.
- विद्यार्थी बाजारात गेला असेल, तर त्याचे अनुभव जाणून घेतील.

  १) शेजारील चित्र कशाचे आहे?

  २) चित्रात काय काय दिसत आहे?

सक्षम बनूया

शिक्षक ...

- वरील चित्राचे निरीक्षण करायला सांगतील.
- चित्रात काय काय आहे? या स्वरूपाचे प्रश्न विचारून त्या नावांची यादी फळ्यावर लिहितील.
- छापील मजकूर वाचता येतो का हे पाहतील किंवा गाडीवर विक्रीसाठी काय आहे ते पाहून त्या गाडीवर काय लिहिले असेल याचा अंदाज बांधायला सांगतील.
- शिक्षकांपाठोपाठ विद्यार्थी फलकावरील नावांचे प्रकटवाचन करतील.

सराव करूया

- चित्र पाहून त्याबद्दल सांग.

कल्पक होऊया

- खालील चौकटीतून अर्थपूर्ण शब्द शोध व सांग.

ब	स	न	गा	डी
ट	मा	ल	ल	र
वि	न	क	टा	प
गा	य	मो	रि	ळी
सा	रि	ती	क्षा	र

दिवस – ०९

९. चित्रकथा वाचन

क्षेत्र : वाचन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.6 : दिलेल्या मजकुराशी चित्रांचा सहसंबंध जोडून मजकुराबाबत अंदाज बांधतो व समजून घेतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

शिक्षक...

- परिचित गोष्टीबद्दल विचारतील.
- त्या गोष्टीमधील पात्र, त्यातील घटना यांच्याबद्दल ढोबळ माहिती विचारतील.

सक्षम बनूया

शिक्षक पुढील प्रश्नांच्या आधारे विद्यार्थ्यांशी चर्चा करतील.

- टोपीवाला आणि माकडे या चित्रकथेत काय काय दिसत आहे?
- माकडे नेमके काय करत आहेत? माकडे टोप्या का घेत आहेत?

शिक्षक चित्रकथेतील गंमत विद्यार्थ्यांना विचारून घेतील व अधिकाधिक विद्यार्थ्यांना संधी देत चित्रकथा सांगण्यास प्रवृत्त करतील.

सराव करूया

- माकड, टोपीवाला, उड्या, झाडावर, टोप्या इ. शब्दांचे वाचन कर. (शिक्षकांनी गोष्टीतील शब्दांच्या पट्ट्या पुरवाव्यात.)

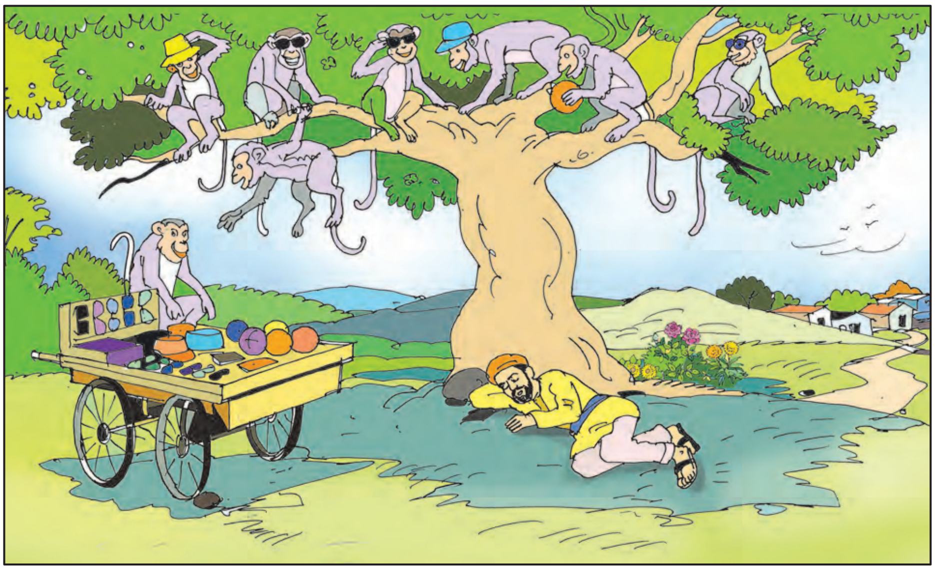

कल्पक होऊया

- चित्राचे निरीक्षण कर, गमती शोध आणि मित्रांना सांग.

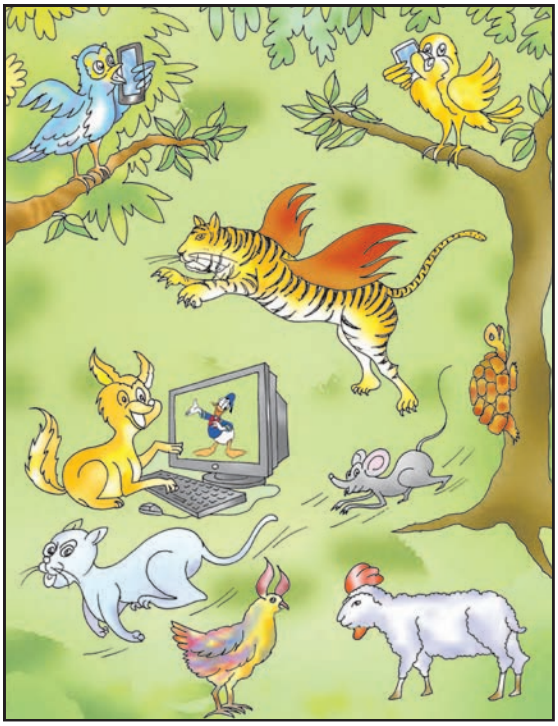

दिवस – १०

१०. शब्दभेंड्या/शब्दसाखळी

क्षेत्र : भाषेतील ध्वनींची जाण

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.3b : आवडीच्या खेळाविषयी काही नियम तयार करतो.

EC L1 4.8 : कविता व गोष्टी वाचताना अक्षरांची चिन्हे आणि त्यांच्या ध्वनीबद्दल जागरूकता दाखवितो आणि त्याचा लिहिण्यात वापर करतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

शिक्षक...

- खेळासाठी सर्व मुलांना गोलात बसवून कोणत्याही एका वस्तूचे नाव विचारतील. उदा. 'रस' या शब्दामध्ये शेवटी कोणता आवाज ऐकू आला हे विचारतील.
- मग 'स' ने सुरू होणारा शब्द सांगून पुढील साखळी सुरू ठेवण्यास प्रोत्साहित करतील. रस – साप – पतंग – गवत – तलवार – राग...
- शब्दातील शेवटचा ध्वनी (उदा. राम–मका) काही शब्दांत सुरुवातीलाही येतो हे लक्षात आणून देतील.

सक्षम बनूया

शिक्षक...

- परिसरातील प्राणी, पक्षी व वनस्पती यांच्या नावांच्या शब्दभेंड्या घेतील.

सराव करूया

- पुढील शब्दकोडे सोडव. (उदाहरण म्हणून शिक्षकांनी एक शब्द लिहून दाखवावा.)

कल्पक होऊया

- शब्दाच्या शेवटी 'कन' असणारे शब्द सांग व लिही. उदा., चटकन

....

....

- शब्दाच्या शेवटी 'ता' असणारे शब्द सांग व लिही. उदा., समानता

....

....

- आवाजदर्शक शब्द शोधून लिही. उदा., सळसळ, फुरफुर, टपटप.

....

....

दिवस – ११

११. शब्दवाचन

क्षेत्र : वाचन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.3a : स्वत:च्या अनुभवाची, वाचलेल्या किंवा परिचित गोष्टींशी स्वत:च्या भाषेत सांगड घालतो आणि त्याविषयी बोलतो.

EC L1 4.4 : परिचित कविता आणि गाण्यातील यमक जुळणारे शब्द ओळखतो आणि यमक जुळणारे नवीन शब्द तयार करतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांना पुढे दिलेल्या अग्गोबाईऽऽ ढग्गोबाईऽऽऽ या कवितेचे निरीक्षण करून चित्रात काय काय दिसले? असे प्रश्न विचारून चित्रातील तपशील मिळवतील.
- विद्यार्थ्यांना परिचित कविता कृतीसह म्हणायला सांगतील.

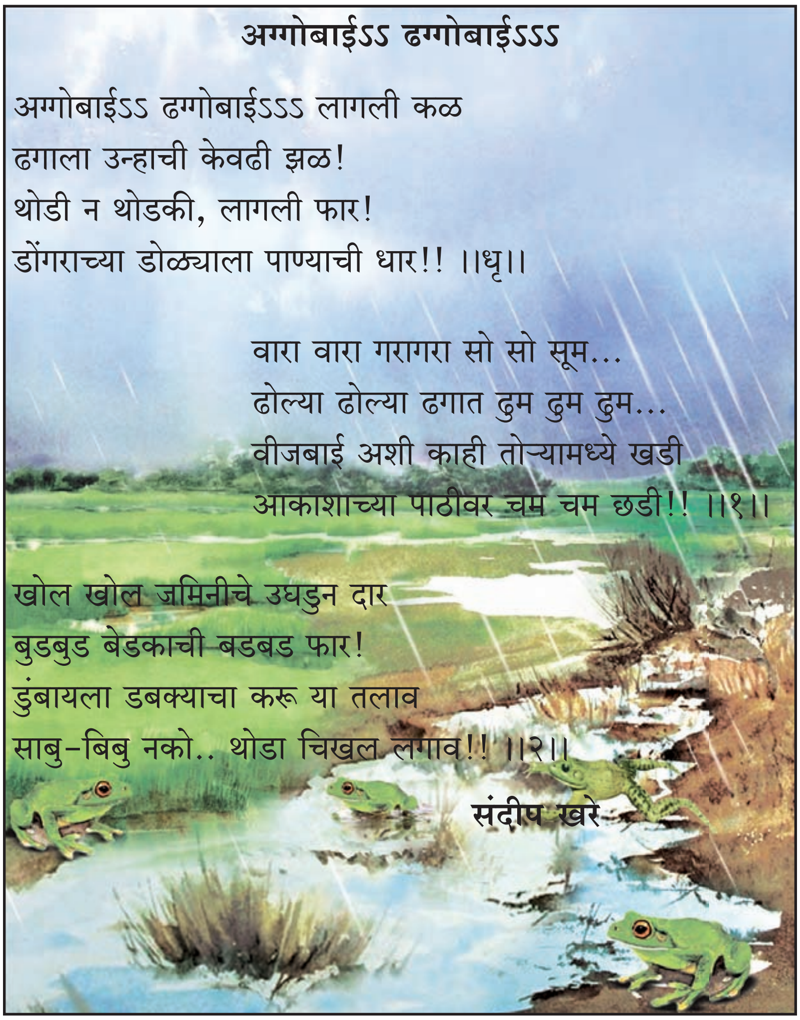

अग्गोबाईऽऽ ढग्गोबाईऽऽऽ

अग्गोबाईऽऽ ढग्गोबाईऽऽऽ लागली कळ
ढगाला उन्हाची केवढी झळ!
थोडी न थोडकी, लागली फार!
डोंगराच्या डोळ्याला पाण्याची धार!! ।।धृ।।

वारा वारा गरागरा सो सो सूम...
ढोल्या ढोल्या ढगात ढुम ढुम ढुम...
वीजबाई अशी काही तोऱ्यामध्ये खडी
आकाशाच्या पाठीवर चम चम छडी!! ।।१।।

खोल खोल जमिनीचे उघडुन दार
बुडबुड बेडकाची बडबड फार!
डुंबायला डबक्याचा करू या तलाव
साबु-बिबु नको.. थोडा चिखल लगाव!! ।।२।।

संदीप खरे

सक्षम बनूया

- वरील कवितेत आलेले यमक जुळणारे शब्द शोध, सांग व लिही. उदा., फार – धार

  ....

  ....

- शिक्षक इयत्ता पहिलीच्या मराठी विषयाच्या पाठ्यपुस्तकातील गोष्टीचे एक पान विद्यार्थ्यांसमोर धरतील. चित्राचे निरीक्षण करून मजकुराचे वाचन घेतील. वाचताना प्रत्येक शब्दाखाली बोट ठेवून वाचन घेतील. कोणता शब्द कसा वाचायचा हे सांगतील.
- उच्चार सुस्पष्ट आणि सर्वांना ऐकू जातील असे करण्यास सांगतील.
- गोष्ट वाचून होताच त्यावर गप्पा-गोष्टी घेतील.

सराव करूया

- तुला आवडणारी गोष्ट वर्गात/मित्रांना सांग.

कल्पक होऊया

- पुढील शब्दांचा वापर करून गोष्ट तयार कर व सांग.

१) सिंह, जाळे, उंदीर २) कावळा, भाकरीचा तुकडा, कोल्हा

दिवस – १२

१२. अक्षरे व स्वरचिन्हे सराव

क्षेत्र : ध्वनी व लिपीची जाण

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.8 : कविता, गोष्टी वाचताना अक्षरांची चिन्हे आणि त्यांच्या ध्वनीबद्दल जागरूकता दाखवितो आणि त्याचा लिहिण्यात वापर करतो.

महत्त्वाची सूचना :

शिक्षकांनी इयत्ता पहिलीमध्ये शिकलेल्या अक्षरगटातील जी अक्षरे, स्वरचिन्हे विद्यार्थ्यांना कमी परिचित असतील त्यांची या दिवसाच्या सरावासाठी निवड करावी. पुढील कृती उदाहरणादाखल आहेत.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

कृती १ :

- शिक्षक **क म आ ल ा** या प्रथम अक्षरगटातील एक अक्षर फळ्यावर लिहितील.
- अक्षराच्या ध्वनीची ओळख करून देऊन, विद्यार्थ्यांना त्या अक्षराने सुरू होणारे शब्द विचारतील.
- एका अक्षराच्या मदतीने शब्दचक्र तयार करतील.

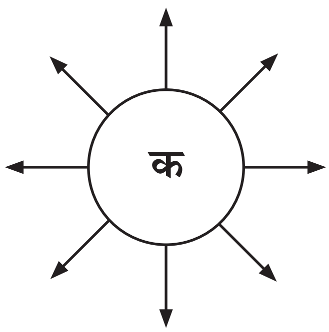

कृती २ :

- शिक्षक अक्षर गटातील अक्षरे असलेल्या शब्दपट्ट्या विद्यार्थ्यांना देतील, अथवा फळ्यावर शब्द लिहून देतील व त्या अक्षरांभोवती गोल करण्यास सांगतील. जसे : शब्दांमध्ये 'क' शोध व त्याला गोल कर. **बदक**

सक्षम बनूया

शिक्षक...

- प्रत्येक ध्वनीच्या योग्य उच्चारांची माहिती देतील. काही ध्वनींचा उच्चार स्वतः करून दाखवतील.
- प्रत्येक अक्षराची ओळख करून द्यावी. शब्दसंपत्तीत वाढ व्हावी यासाठी आणखी शब्द घेतील.

सराव करूया

- शिक्षक अक्षरगटातील प्रत्येक अक्षराचे योग्य वळणानुसार विद्यार्थ्यांकडून पाटीवर लेखन करून घेतील.

कल्पक होऊया

कृती १ : क, म, आ, ल, ा या अक्षरगटातील अक्षरयुक्त शब्दचक्र तयार कर.

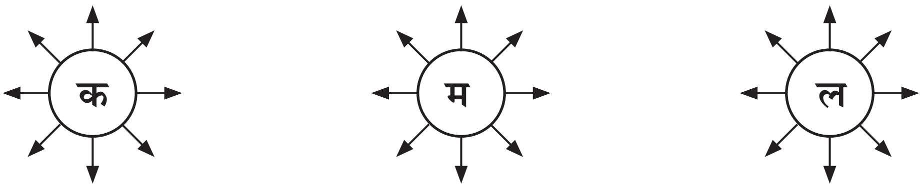

कृती २ : दिलेले स्वरचिन्ह शब्दातील योग्य अक्षराला देऊन तयार होणारा अर्थपूर्ण शब्द पुन्हा लिही.

उदा., ा

१) कन = ...   २) नक = ...

३) मल = ...   ४) रम = ...

दिवस – १३

१३. अक्षरे व स्वरचिन्हे सराव

क्षेत्र : ध्वनी व लिपीची जाण

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.8 : कविता, गोष्टी वाचताना अक्षरांची चिन्हे आणि त्यांच्या ध्वनीबद्दल जागरूकता दाखवितो आणि त्याचा लिहिण्यात वापर करतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

कृती १ :

- शिक्षक **इ घ र इ ि ब ी** या अक्षरगटातील अक्षरे असलेल्या शब्दपट्ट्या विद्यार्थ्यांना देतील, अथवा फळ्यावर शब्द लिहून देतील.
- त्या अक्षरांभोवती गोल करण्यास सांगतील. जसे : शब्दामधील 'घ' अक्षर शोध व त्याला (घ) असे कर. उदा. घर, उघड, घडवंची, घडवणे, बघ इ.

कृती २ :

- इतर अक्षरे वरील कृतीप्रमाणे घ्यावीत.

सक्षम बनूया

कृती १ :

- शिक्षक अक्षरगटातील प्रत्येक अक्षराचे योग्य वळणानुसार विद्यार्थ्यांकडून पाटीवर लेखन करून घेतील.

इ .... , ब ...., घ ...., र ...., ई ....

ि , ी हे स्वरचिन्ह असलेले शब्द लिही. जसे : बिरबल, किलबिल, घरी, काकी इ.

....

....

....

....

कृती २ :

- पाहा व लिही.

फूल .... , निशाण .... , सुमन ....

पिवळा .... उशी .... , तिखट ....

ु , ू हे स्वरचिन्ह असलेले शब्द लिही. जसे : सुरगाणा, सूर, तूर, पूर, नागपूर इ.

....

....

....

....

सराव करूया

- **तक्ता पूर्ण कर.**

	ा	ि	ी
क	का	कि	की
म	मा	मि	मी
ल	ला	....	....
घ	....	घि	....
र	....	....	....
ब	....	....	....

कल्पक होऊया

- **शब्दखेळ :** वरील तक्त्यात दिलेल्या अक्षरांपासून जास्तीत जास्त शब्द तयार कर व लिही.

....

....

....

....

१४. अक्षरे व स्वरचिन्हे सराव

क्षेत्र : ध्वनी व लिपीची जाण

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.8 : कविता व गोष्टी वाचताना अक्षरांची चिन्हे आणि त्यांच्या ध्वनीबद्दल जागरूकता दाखवितो आणि त्याचा लिहिण्यात वापर करतो.

महत्त्वाची सूचना :

शिक्षकांनी इयत्ता पहिलीमध्ये शिकलेल्या अक्षरगटातील जी अक्षरे, स्वरचिन्हे विद्यार्थ्यांना कमी परिचित असतील त्यांची या दिवसाच्या सरावासाठी निवड करावी. पुढील कृती उदाहरणादाखल आहेत.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक अक्षरगटातील अक्षरे असलेल्या शब्दपट्ट्या दाखवून/फळ्यावर शब्द लिहून दिल्यावर अक्षरांभोवती गोल करण्यास सांगतील.

  जसे : गवत, बाग, गाजर, सागर इ. या शब्दांमध्ये (ा) हे स्वरचिन्ह शोधून गोल कर.

सक्षम बनूया

शिक्षक...

- विद्यार्थ्यांनी सांगितलेले शब्द त्या अक्षराभोवती लिहितील. चित्रातील/पाठ्यपुस्तकातील कृतींचा आधार घेतील.
- अपेक्षित ध्वनीने सुरुवात होणारा शब्द नसेल तर तो फळ्यावर बाजूला लिहितील. बाजूला का लिहिला यावर चर्चा करतील.
- प्रत्येक ध्वनीच्या योग्य उच्चारांची माहिती देतील. काही ध्वनींचा उच्चार स्वत: करून दाखवतील.
- प्रत्येक अक्षराची ओळख करून देतील. शब्दसंपत्तीत वाढ व्हावी यासाठी जास्तीत जास्त शब्द घेतील.
- अक्षरगटातील प्रत्येक अक्षराचे योग्य वळणानुसार लेखन कर.

ए .... , च .... , ळ .... , ह .... , झ ....

द .... / .... , ड .... / .... , व .... / .... , ग .... / .... , ऐ .... / ....

- े , ै हे स्वरचिन्ह असलेले शब्द लिही. जसे : वेल, भेळ, पैज, कैवार इ.

....

....

....

....

सराव करूया

कृती १ : खाली दिलेला तक्ता पूर्ण कर.

े	ै	ो	ौ
जसे : तेल	....	....	....
....	....	....	....

कृती २ : खाली दिलेल्या शब्दापासून वाक्ये तयार कर आणि लिही.

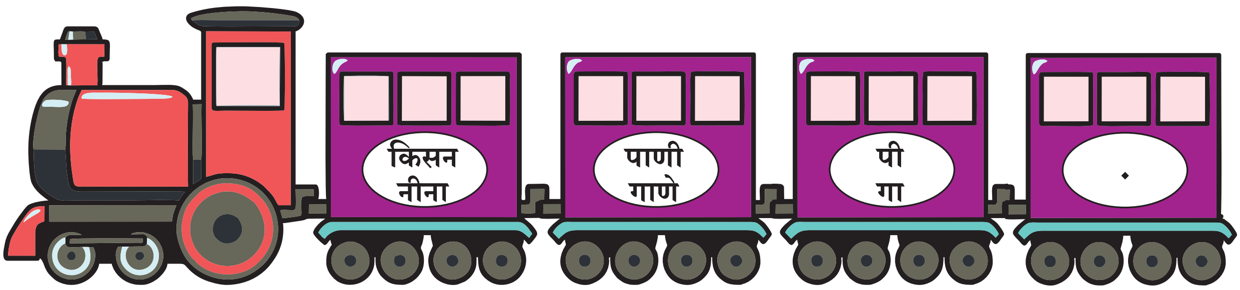

....

....

....

....

कल्पक होऊया

- चेंडूवाल्याच्या टोपलीतील चेंडूवर दिलेल्या अक्षरांना स्वरचिन्हे जोडून अर्थपूर्ण शब्द तयार करून लिही.

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

....

दिवस – १५

१५. गाणी गाऊया!

क्षेत्र : लिपीची जाण, लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.4 : परिचित कविता आणि गाण्यातील यमक जुळणारे शब्द ओळखतो आणि यमक जुळणारे नवीन शब्द तयार करतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

शिक्षक...

- विद्यार्थ्यांना परिचित असलेल्या गाण्यांबद्दल विचारतील.
- छोटेसे गीत सादर करतील.

टपटप टपटप पाऊस पाणी
भरभर भरभर गाते गाणी
झुळझुळ झुळझुळ वाहत आले
सरसर सरसर भरले नाले
झरझर झरझर झाडे भिजली
सळसळ सळसळ पाने हसली
टपटप टपटप पाऊस पाणी
चला गाऊया पाऊस गाणी
चला गाऊया पाऊस गाणी ।।

सक्षम बनूया

कृती १ :

- शिक्षक विद्यार्थ्यांना सारख्या आवाजाने सुरू होणारे शब्द वाचून दाखवतील व सराव घेतील.

कृती २ :

- दिलेल्या शब्दांच्या सारख्या आवाजाचे शब्द लिही.

गाणी .... , भिजली .... , आले .... , भरभर ....

- दिलेल्या शब्दांच्या सारख्या आवाजाने शेवट होणारे तुला माहीत असलेले शब्द लिही.

पान .... , गाडी .... , वारा .... , धार ....

कल्पक होऊया

कृती १ :

- तुला येणारे गाणे म्हण.

कृती २ :

- त्या गाण्यातील सारख्या आवाजाचे शब्द वहीत लिही.

१६. शब्दडोंगर

क्षेत्र : लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.7 : घरी शाळेत व आजूबाजूच्या परिसरात आढळणाऱ्या पक्षी व प्राण्यांविषयी बोलतो आणि स्व-भाषेत लिहितो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

कृती १ : शिक्षक विद्यार्थ्यांना 'गाय' हा शब्द सांगून त्या शब्दावरून फलकावर शब्दडोंगर तयार करतील व त्याद्वारे शब्दडोंगर म्हणजे वाक्यातील अर्थपूर्ण शब्द वाढवत जाणे हे मुलांच्या लक्षात आणून देतील.

सक्षम बनूया

- विद्यार्थ्यांच्या मदतीने शब्दडोंगर तयार करून फळ्यावर लिहितील व वाचन घेतील.

गाव	झाड
माझे गाव.	झाड आहे.
माझे छोटे गाव.	समोर झाड आहे.
माझे छोटे, सुंदर गाव.	समोर हिरवेगार झाड आहे.
माझे छोटे, सुंदर, छान गाव.	समोर पेरूचे हिरवेगार झाड आहे.

- दिलेला शब्द घेऊन गटात बसून मित्रांच्या मदतीने शब्दडोंगर तयार कर.

(१) आंबा (२) फूल

....

....

....

....

....

....

सराव करूया

- दिलेल्या शब्दांपासून शब्दडोंगर तयार कर.

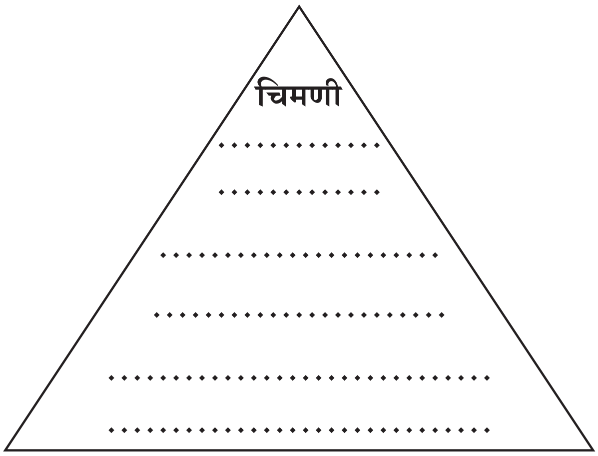

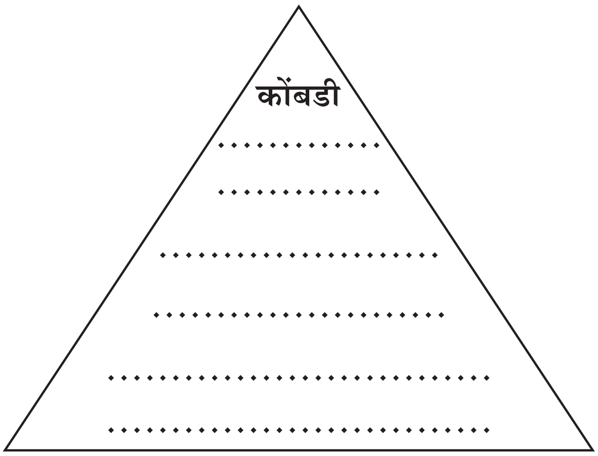

कल्पक होऊया

- मांजर या प्राण्याविषयी माहिती सांग व वहीत लिही.

दिवस – १७

१७. स्व–अभिव्यक्ती

क्षेत्र : लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.9 : स्वत: काढलेल्या चित्रांना व दिलेल्या चित्रांना स्व–भाषेत नावे देतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक खालील चित्रे कशाची आहेत ते सांगतील.
- सारखे दिसणारे चित्र रेघेने जोडावयास सांगतील.

सक्षम बनूया

कृती १ :

ठसेकाम : शिक्षक जलरंगाच्या मदतीने बोटांचे, भेंडीचे काप, कापूस यांचे ठसेकाम विद्यार्थ्यांकडून करून घेतील.

कृती २ : खाली दिलेली चित्र काढ व रंगव.

ढग	मासा	लाटणे	फूल

सराव करूया

कृती १ : ठिपके जोडून खालील चित्र पूर्ण कर.

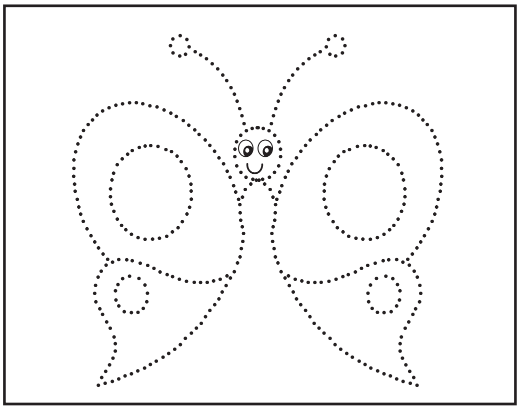

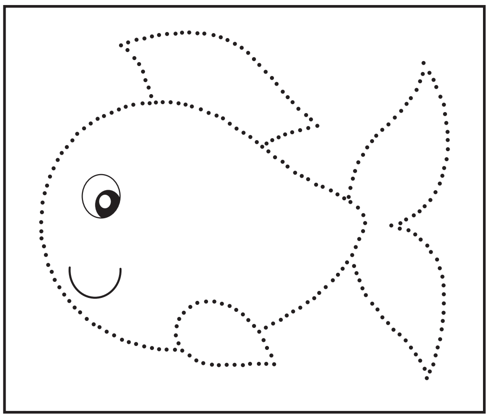

कल्पक होऊया

कृती १ : रांगोळी, रेती व मातीचा वापर करून जमिनीवर विविध आकार काढ.

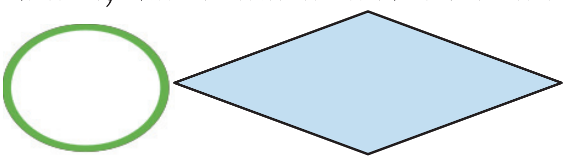

कृती २ : खाली दिलेले चित्र ओळख व रंग भर.

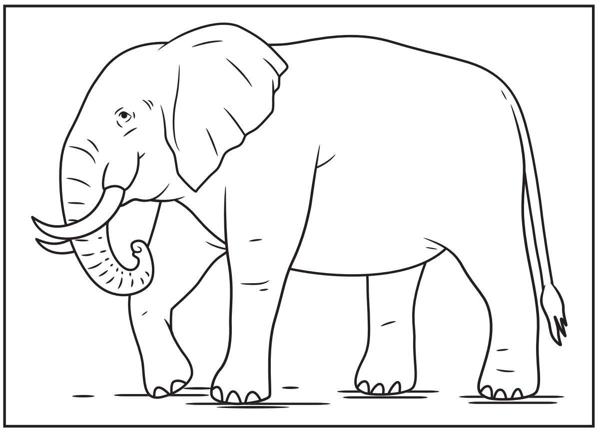

दिवस – १८

१८. चित्र-शब्द लेखन

क्षेत्र : लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.9 : स्वत: काढलेल्या चित्रांना व दिलेल्या चित्रांना स्व-भाषेत नाव देतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- शिक्षक विद्यार्थ्यांकडून त्यांच्या परिसरातील व वापरातील वस्तूंची नावे जाणून घेतील. त्या सर्व वस्तूंच्या नावांची यादी करून संकलन करतील. परिसरातील उपलब्ध लेखन नमुन्यांचे कोलाज तयार करतील. बिस्कीट, चॉकलेट इत्यादी वस्तूंची आवरणे, नियतकालिके, विविध वस्तूंची वेष्टणे (रॅपर) उदा. चॉकलेट व बिस्कीटचा पुडा इत्यादींचे आवरण, बातमीचे शीर्षक इ.

सक्षम बनूया

- कृती : चित्र बघ. चित्राच्या आधारे पुढील शब्दसाखळी पूर्ण कर.

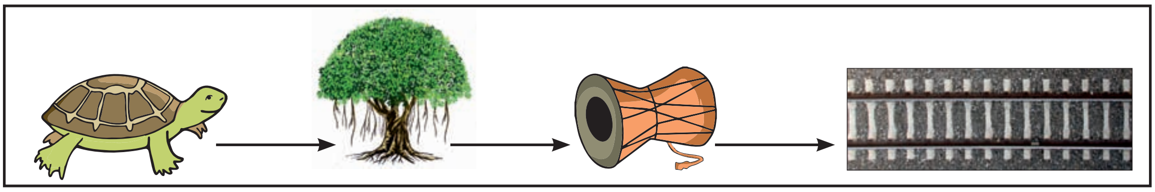

जसे : कासव – वड ....

सराव करूया

- चित्र बघ आणि नाव पूर्ण कर.

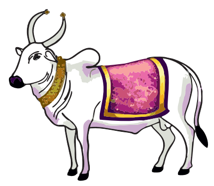	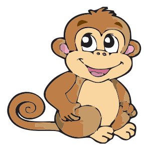	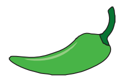

............ल ....ड ....ची

कल्पक होऊया

- फुलांची नावे शोध आणि लिही.

मो	ग	रा	स
अ	चा	फा	दा
बो	जा	जु	फु
ली	ई	लि	ली

जसे : मोगरा

....

....

....

....

....

दिवस - १९

१९. वाचनपाठ

क्षेत्र : वाचन, लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.2 : वाचन कोपरा/वाचन साहित्यातून पुस्तक निवडतो आणि त्याविषयी चर्चा करतो/चित्राच्या साहाय्याने गोष्ट तयार करून सांगतो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

कृती १ :

- शिक्षक पुढीलप्रमाणे काही वाक्ये फलकावर लिहून विद्यार्थ्यांकडून वाचून घेतील.

उदा. १) काका आला. २) मीरा आली. ३) रिया आली. ४) चेतन आला.

- वाचनात अडचणी येत असतील, तर शिक्षक त्याची नोंद घेऊन सराव घेतील.
- कठीण शब्द असल्यास मदत करतील.
- अर्थपूर्ण वाचन झाले का? याचा पडताळा शिक्षकांनी आपल्या कल्पकतेने घ्यायचा आहे.

कृती २ :

- मुलांच्या भावविश्वातील व आवडीच्या विषयावरील गोष्टींबद्दल चर्चा करून त्याबाबतची माहिती जाणून घेतील.
- शिक्षक एखादी छोटी गोष्ट सांगून गोष्टीतील आशयावर लहान लहान प्रश्न विचारतील.

सक्षम बनूया

कृती १ :

- शिक्षक फलकावर लिहिलेला वाचनपाठ विद्यार्थ्यांना वाचण्यास सांगतील.

वाचनपाठ १ :

काका घरी आला.	आले आले.
काकी घरी आली.	दोघे आले.
रिया आली का?	रिया आत ये.
चेतन आला का?	आई घरात आहे.

कृती २ :

- चित्रांच्या जागी योग्य शब्द वापरून वाक्य तयार कर व वाच.

वाचनपाठ २ :

१) गावाजवळ होती. २) त मासे होते.

३) 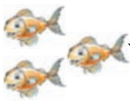 फार चपळ होते. ४) राजूला पकडायचे होते.

५) पकडता पकडता तोलच गेला. 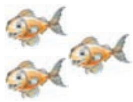 बरोबर ओला झाला.

६) मग दोघांनाही हसू आले.

शिक्षक...

- मजकूर आणि चित्र यांनी मिळून बनलेल्या वाक्यांचे सुस्पष्ट वाचन घेतील.
- चित्रांच्या जागांचे वाचन करताना विद्यार्थ्यांना सहभागी करून घेतील.

कृती ३ :

- मुलांच्या आवडीच्या विषयावरील मजकूर कमी व चित्रे जास्त असलेले गोष्टीचे पुस्तक निवडतील. त्यानंतर मजकुरावर बोट ठेवून वाचून दाखवतील.
- गोष्ट वाचून दाखवताना मधे-मधे काही प्रश्न विचारतील. उदा. जसे : काय बरे झाले असेल? का झाले असेल? असे चित्रावरून अंदाज बांधायला लावणारे प्रश्न विचारतील.
- शिक्षक पुस्तक वाचून दाखवताना पुस्तकाचे नाव, लेखक, मलपृष्ठ, मुखपृष्ठ व चित्रकार इत्यादी बाबी मुलांना दाखवतील.

सराव करूया

कृती १ :

- **वाच.**

रमाकाकू कामावरून आली.
तिला बरे वाटत नाही.
तापही आला आहे.
काकाने तिला औषध दिले.
सुरेशने दूध-भात दिला.

कृती २ :

- शिक्षक वर्गातील वाचन कोपरा किंवा वाचन पेटीतील पुस्तके विद्यार्थ्यांना देतील व त्यांना ती वाचण्यास सांगतील.
- विद्यार्थ्यांच्या वाचनाचे निरीक्षण करून पुस्तकाबद्दल विद्यार्थ्यांशी वैयक्तिक चर्चा करावी.

कल्पक होऊया

कृती १ : खाली दिलेल्या शब्दांच्या आधारे वाचनपाठ तयार कर.

शब्द : गाव, रस्ता, सायकल, शाळा

....

....

....

....

कृती २ : वाचन कोपऱ्यातील/ग्रंथालयातील गोष्टींच्या पुस्तकांची यादी तयार करून वहीत लिही.

दिवस – २०

२०. चौदाखडी लेखन

क्षेत्र : ध्वनींची जाण व लेखन

अध्ययन निष्पत्ती :

EC L1 4.8 : कविता व गोष्टी वाचताना अक्षरांची चिन्हे आणि त्यांच्या ध्वनीबद्दल जागरूकता दाखवितो आणि लिहितो.

पूर्वज्ञान जागृत करूया

- **पुढील कवितेचे प्रकटवाचन कर.**

  नंदन आला, संगीता आली.
  रिंगण धरले, अंगण भरले.
  सगळे बसले, सोबत संगत.
  रंगत गेली, अंगत पंगत.

सक्षम बनूया

- विद्यार्थ्यांना वर्णमालेतील अक्षरांचे लेखन स्वरचिन्हांसहित अचूक कसे करावे याविषयी अधिक माहिती देतील व त्यांच्याकडून सराव करून घेतील.

	ा	ि	ी	ु	ू	े	ॅ	ै	ो	ॉ	ौ	ं	ः
क	का	कि	की	कु	कू	के	कॅ	कै	को	कॉ	कौ	कं	कः
ख	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....
ग	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....
घ	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....
च	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....
छ	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....

	ा	ि	ी	ु	ू	े	ॅ	ै	ो	ॉ	ौ	ं	ः
ज	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....
झ	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....
ट	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....
ठ	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....
ड	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....
ढ	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....
ण	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....
त	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....	....

सराव करूया

- वर्गातील चौदाखडी तक्त्याच्या मदतीने काही अर्थपूर्ण शब्दांचे, वाक्यांचे लेखन कर.

....

....

....

....

कल्पक होऊया

- खालील अक्षरांना योग्य ती स्वरचिन्हे देऊन अर्थपूर्ण शब्द तयार कर.

१) ब ल ग ड – ....

२) अ ष ध – ....

३) अ ग ग ड – ....

४) स त फ ळ – ....

INDEX

Day	Title of the Activity/Content/Unit	Corresponding Learning Outcomes	Page No.
01	What is my Name?	ECL2-4.12 and 01.17.01	34
02	Do you know Me?	ECL2-5.7	36
03	Picture Speaks	ECL2-4.3 and 01.17.01	39
04	Sounds of Alphabet	LO 01.17.02	41
05	Listen, Draw and Enjoy	ECL2-4.2 and 01.17.04, 02.17.01	43
06	Let’s make Rhyming Words	ECL2-5.2, ECL2-5.10, and 01.17.02	45
07	Matching Letters	ECL2-4.11 and 01.17.03	46
08	Sequencing	ECL2-5.3 and 02.17.02	48
09	Follow Me	ECL2-5.1b and 01.17.07	49
10	Introduction to Self	ECL2-4.14 and 02.17.10	51
11	Where are You?	LO 02.17.08	53
12	Let’s Write	ECL2-5.14 and 01.17.11	55
13	Let's Guess and Draw	ECL2-4.7	57
14	We can become Storyteller	ECL2-4.4, ECL2-5.3 and ECL2-5.4	59
15	I like Shapes	ECL2-5.11 and 02.17.06	61
16	Let’s Count	LO 1.17.14	63
17	Let’s Match	ECL2-4.1b and 01.17.19	65
18	Let’s enjoy the Cartoon/Short film	ECL2-4.13, ECL2-5.13 and 02.17.02	67
19	Let’s Speak	ECL2-4.1a and 01.17.08	69
20	My Thoughts	ECL2-4.14 and 01.17.09	71

Day - 01

1. What is my Name?

Learning Outcomes :

ECL2-4.12 : Labels the objects such as furniture/mat/ blackboard/ reading area etc.

01.17.01 : Learns and names English words for familiar objects and pictures.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher places some flashcards/real life objects (familiar) on the table.
2) The teacher asks student to look at the objects/ flashcards.
3) Initially teacher elicits/tells names of flashcards and conducts the drilling of names of objects/pictures.
4) After practising, the teacher conducts an activity in which the teacher asks students to pick up/show different objects/pictures placed on the table as per his/her instructions.

For e.g. 1) Pick up the picture of the cap.

2) Show me a picture of a tomato.

Solved/Demo Activity :

Step 1 : The teacher places some familiar pictures/objects *(like pictures of nose, gate, crow and objects like ball, umbrella, lock, book, cup etc.)* on the table.

nose	ball	gate	crow

umbrella	lock	book	cup

Step 2 : The teacher calls out the names of the objects. All the students look at the flashcards/objects placed on the table. Students pick up and show the objects/flashcards as per the teacher's instructions and show it to the whole class.

Practice :

- The teacher repeats the activity for practice using various objects and flashcards. *(Teacher can repeat the activity with a set of 10-10 cards/realia.)*
- The teacher asks student to identify the pictures/objects and label them.

		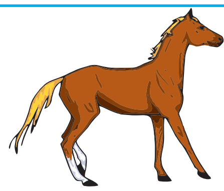

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- The teacher prepares flashcards and chits of labels of different objects.
- The teacher asks students to look at the picture and put the correct label on the correct picture.

For e.g.

Day - 02

2. Do you know Me?

Learning Outcome :

ECL2-5.7 : Tries to decode unfamiliar words while reading.

Learning Activity/Experience :

1) The teacher shows some pictures of unfamiliar words.
2) The teacher asks student to look at the pictures and guess the names of the pictures.
3) Teacher helps learner to guess the words by providing the clues if necessary and writes the names of the words on the board.
4) The teacher asks student to guess the meaning of the words.
5) Students try to guess the meaning of the words with the help of the pictures.
6) Teacher asks learner to read the words with proper pronunciation.
7) Teacher conducts drilling of reading unfamiliar words with the help of the pictures.

Solved/Demo Activity :

Step 1 : The teacher shows some flashcards of words to students and asks them to guess the meaning of the given words.

(Teacher uses a mix set of familiar and unfamiliar words for the first activity and then increases the number of unfamiliar words.)

candles	stove	cell phone	table
chair	telephone	lamp	television

Step 2 : After listening to their responses, the teacher shows them pictures with their names. Then the teacher conducts drilling of the given words.

candles	stove 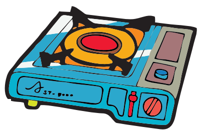	cell phone 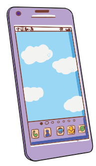	table 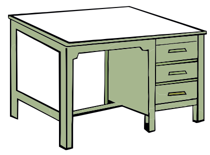
chair	telephone	lamp 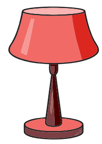	television

Practice :

- **Look at the pictures and complete the words.**

Pictures	Words	Pictures	Words
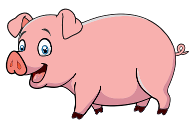	p __ __	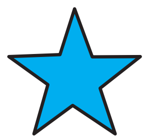	s __ __ __
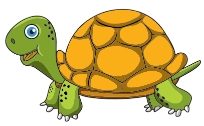	t __ __t __ __		um__ __el __ __

Extension/Parallel Activity/Reinforcement : Homework

- **Activity 1 :**

Look at the pictures and tick (✓) the correct spelling.

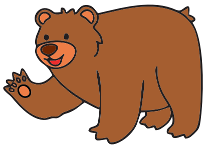	bear	beer
	wring	ring
	hare	hair
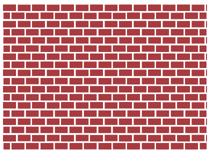	well	wall
	Ship	Sheep

- **Activity 2 :**

Look at the pictures and try to decode bold words. *(Responses in home language can be accepted.)*

1) My grandfather is **yawning** while watching TV.

2) The **car** is **parked** in the parking lot.

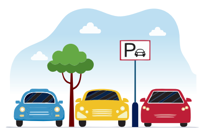

3) Yesterday, my father tried to **call** me.

3. Picture Speaks

Learning Outcomes :

ECL2-4.3 : Picks the story book from the reading area and tries to read the pictures.

01.17.01 : Learns and names English words for familiar objects and pictures.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher brings a story book from the reading area.
2) The teacher selects any one picture from that book and shows it to learners. *(If possible, paste it on the board.)*
3) The teacher asks the student to look at the picture.
4) The teacher asks some questions and elicits some responses based on the picture.

Solved/Demo Activity :

Step 1 : The teacher shows the following picture to students.

Step 2 : The teacher asks the student to look at the picture and answer the questions.

Step 3 : Students observe the given picture and try to answer the following questions.

Q.1 What do you see in the picture?

Ans. : Slide, sea-saw, swing, football, balloon etc.

Q.2 Tell me the colours used in the picture.

Ans. : green, red, pink, etc.

Q.3 How many children are there in the picture?

Ans. : 13/ Thirteen

Q.4 Where is the kite?

Ans. : Over the swing.

(These questions are sample ones, teacher should use such types of many more questions for practice.)

Practice :

- The teacher gives the practice by using different pictures.
- The teacher shows the given picture and asks the given questions.
- Tell students to write the answers.

1) What is the colour of the car?

....

2) Where is the bicycle?

....

3) Tell the names of vehicles you see in the picture.

....

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- Join the picture with their appropriate name.

	temple	garden	mask	school
	school	garden	temple	hospital

	road	hospital	school	garden
	football	basketball	cricket	hide and seek

Day - 04

4. Sounds of Alphabet

Learning Outcome :

01.17.02 : Recognizes/Identifies letters of the alphabet and their sounds correctly.

Learning Activity/Experience :

1) The teacher introduces and drills sound of the letters of the alphabet through various activities.
2) Students practise sounds of letters of the alphabet.

Solved/Demo Activity :

- The teacher conducts the 'throw ball activity.' Forms two group of the students. All students stand in two rows. Suppose the ball is in Meena's hand who is in group A, she tells the letter 'P' and then she throws the ball to another student, suppose Raju from group B. Now Raju tells the sound of letter 'P'. After that Raju tells another letter and throws the ball to another student from group A. Likewise the activity continues.

  'z' sounds … /z/

  'w' sounds ... /w/

  'b' sounds … /b/

  'd' sounds ……. /d/

  'r' sounds …….. /r/

Practice :

- Teacher conducts activity 'Slap the board'. The teacher writes some letters on the board. Then the teacher divides student into two groups and these two groups stand in front of the board in a line. Then the teacher pronounces the sound of any one letter from the board and the first student in each line slaps/ touches the letter on the board with that sound. The student who slaps the letter first, will get one point for his group. Likewise, the game continues.

  For e.g. If teacher says 'k' then student slaps on letter 'k'

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- **Activity 1 :**

  Encircle the sound of the first letter of the picture.

/p/, /a/, /b/	/f/, /s/, /e/	/h/, /k/, /p/	/s/, /k/, /m/

- **Activity 2 :**

  Change any one letter to form a new word.

  One is done as an example.

1)	pat	pan	4)	tap	
2)	fan		5)	boy	
3)	bat		6)	fish	

Day - 05

5. Listen, Draw and Enjoy

Learning Outcomes :

ECL2-4.2 : Sings and recites poems/rhymes and draws pictures.

01.17.04 : Sings/Recites poems/rhymes with proper rhythm and actions.

02.17.01 : Recites, sings and enjoys listening to songs, rhymes with actions.

Learning Activity/Experience :

Step 1 : The teacher sings any poem from the textbook with proper rhythm and asks the student to listen carefully and recite it.

Step 2 : The teacher asks the student to draw a picture as per their understanding and imagination of objects, situations or descriptions given in the poem.

Solved/Demo Activity :

Step 1 : The student listens carefully and recites the poem.

Rain, rain
Come again
We'll play
Another game.

Rain, rain
Do not fail
Paper boats
We'll sail.

Step 2 : Students draw pictures of boats, rain, children playing in the rain as per their imagination and understanding. *(These pictures are sample ones. Accept any picture as per their imagination.)*

Practice :

- Teacher gives practice of this activity using different rhymes from the textbook of class One and Two. The teacher asks student to listen to the following rhyme carefully and draw the picture. *(Teacher may use any age appropriate rhymes.)*

(Rhyme No. 1)

Twinkle, twinkle, little star,
How I wonder what you are!
Up above the world so high,
Like a diamond in the sky.
Twinkle, twinkle, little star,
How I wonder what you are!

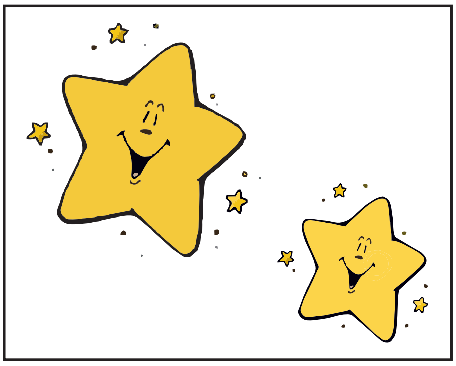

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- The teacher pastes three pictures on the blackboard. The teacher sings a poem and asks students to listen and tick the proper picture of the poem.

Baa, baa, black sheep, have you any wool?
Yes sir, yes sir, three bags full!
One for the master,
One for the dame,
And one for the little boy
Who lives down the lane.

6. Let's make Rhyming Words

Learning Outcomes :

ECL2-5.2 : Sings songs or rhymes with action. Forms new rhyming words.

ECL2-5.10 : Writes selective rhyming words in pair.

01.17.02 : Recognizes/Identifies letters of the alphabet and their sounds correctly.

Learning Activity/Experience :

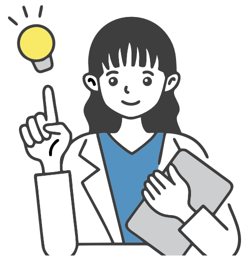

Step 1 : Teacher sings a song from the text book with the actions.

Step 2 : Teacher asks student to listen and recite a song carefully with action.

Step 3 : Teacher points out rhyming words given in the song.

Step 4 : Teacher asks student to recite rhyming words.

Step 5 : Teacher elicits other rhyming words for given rhyming pair.

Solved/Demo Activity :

Step 1 : All students listen carefully and recite the poem.

Humpty Dumpty sat on the wall
Humpty Dumpty had a great fall
All the king's horses and all the king's men
Couldn't put Humpty together again

Step 2 : All students recite the rhyming words given in the poem.

1) wall - fall
2) men - again
3) humpty - dumpty

Step 2 : All students tell other rhyming words for a given rhyming pair.

1) wall - fall   ball - doll
2) men - again   hen - pen

Practice :

- Read aloud the given rhyming words and tell another rhyming word.

1) hat	-	rat	3) tap	-	cap
2) man	-	can	4) toy	-	boy

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- Read all the words and form pairs of rhyming words.
- Join the pairs of rhyming words with lines.

jar run pot hand boat
gun ox jet box net
bed coat band car
hot red

Day - 07

7. Matching Letters

Learning Outcomes :

ECL2-4.11 : Writes words beginning with the same letter.
01.17.03 : Differentiate between small and capital letters.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher conducts different activities to drill small and capital letters.
2) The teacher gives practice of identifying small and capital letters.

Solved/Demo Activity :

The teacher writes some capital letters and small letters on one chart and the paper cup respectively. The teacher places the small letter on its capital letter then asks student to place different small letters on capital letters written on the chart.

For e.g. Teacher asks the student to place a cup with letter ‘b’ on the capital ‘B’ letter; given on the chart. *(Activity will be continued.)*

Practice :

- Teacher conducts ‘Alphabet egg hunt’ activity.

  The teacher makes egg shaped flashcards of small and capital letters as given in the picture. Then he/she asks the student to form a pair of capital and small letters using parts of egg shaped flashcards. Like this students will join capital letters with its small letters and form the egg shape.

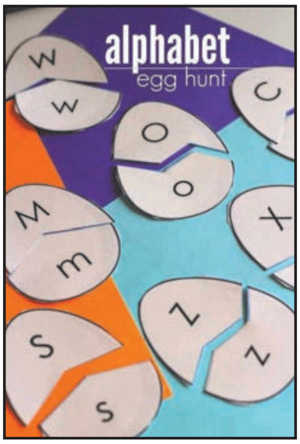

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Homework

- Colour only capital letters given in the picture.

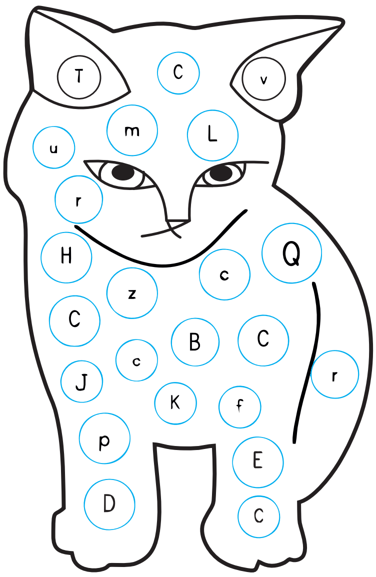

Day - 08

8. Sequencing

Learning Outcomes :

ECL2-5.3 : Predicts the story, talks about the characters bilingually.

02.17.02 : Understands the sequence of events and stories.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher reads any textual or non-textual story loudly and asks the student to listen carefully.
2) Then the teacher shows some pictures related to the story.
3) The teacher asks student to look at the picture and arrange the pictures sequentially.

Solved/Demo Activity :

The teacher reads the given story and asks student to listen carefully. Teacher arranges the pictures related to the events in proper sequence by giving numbers.

Priya had a dog. Once the dog got dirty in a puddle. Priya kept the dog in the bathing tub. She showered him to make him cleaner. Then she wiped him with a towel.

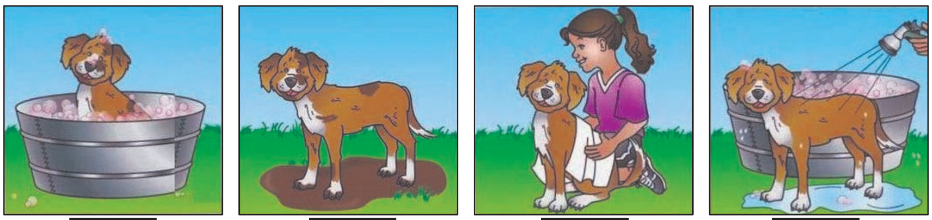

2	1	4	3

Practice :

- Arrange the pictures in proper order by writing the number below it.

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- Listen carefully and arrange the events in proper sequence by giving numbers in the given boxes.

1. Nitu is cutting vegetables for the Pulav.	
2. Meera will serve the Pulav.	
3. Salim will cook the Pulav.	
4. Chintu is washing vegetables.	

Day - 09

9. Follow Me

Learning Outcomes :

ECL2-5.1b : Follows simple instructions such as 'Shut the door', 'Bring me the book' and such others.

01.17.07 : Carries out simple instructions, commands and acts accordingly.

Learning Activity/Experience :

1) The teacher conducts a variety of activities to drill the instructions.
2) The teacher gives various instructions and asks learner to listen carefully to the instructions and act accordingly.

Solved/Demo Activity :

- The teacher gives the following instructions and asks student to follow.

  1) Line up at the door. 2) Wash your hands. 3) Colour the picture.

Likewise teachers can use other instructions.

e.g. : 1) Point to the window 2) Jump on the spot.

Practice :

- The teacher conducts 'Simon says' activity. The teacher asks student to listen carefully to the instructions and follow only when the instructions start with the words 'Simon says.'

For e.g. If the teacher says 'Simon says' tap your feet, students follow instruction.

If the teacher merely says, 'Sit down, students.' students will not follow the instruction.

(Few instructions are given for example)

Tap your feet.	Touch your nose.	Raise your hand.	Touch your head.

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Coloured Lights Game :

- **Activity 1 :**

The teacher gives some instructions and asks student to draw the pictures according to the instructions in the given box. Observe and ensure if students are able to understand and follow the instructions.

1) Make two parts of the box by a standing line.
2) Draw a circle in one part of the box.
3) Write your name on the top of the box.
4) Colour the circle with yellow colour.
5) Draw a cloud in another part of the box.
6) Draw the cloud with blue colour.

10. Introduction to Self

Learning Outcomes :

ECL2-4.14 : Describes their thoughts/feelings for birds/animals/ trees etc. verbally

02.17.10 : Speaks about himself/herself.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher uses different activities, videos for the demo-speaking about self.
2) Teacher introduces target language through an example.
3) Teacher asks student to speak about themselves using pictures.

Solved/Demo Activity :

- Teacher instructs student to look at the pictures and complete the sentences as expected. Students try to fill up the blanks. *(This is a sample. Student writes according to their choice)*

I am **Ram.**

I am **seven** years old.

I am a **boy**.

My school name is **Zilla Parishad Primary School, Kharepatan.**

Cricket is my favourite sport.

My father's name is **Madhav**.

My mother's name is **Kiran**.

I live in **Nagpur**.

I am studying in class **Two**.

There are **Seven** members in my family.

Practice :

- Teacher asks student to give their introduction by using the given sentences and pictures.

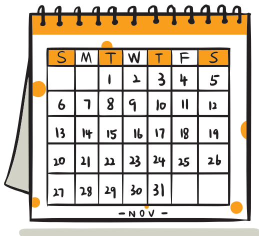

1) My name is ....

2) I was born on ....

3) .... is my birthplace.

4) My father is a ....

5) There are .... members in my family.

I love my ....

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Homework

1) Write all about yourself in a given box and share with your friend.
2) Prepare a chart using given points and paste it on the wall of the classroom.
3) You can add more things about yourself.

Name : ....

Birthday : .... Age : ....

Hobby : ....

Favourite Colour : ....

Favourite Number : ....

Favourite Food : ....

Favourite Sport : ....

When I grow up. I want to be

....

This is me

11. Where are You?

Learning Outcome :

02.17.08 : Use prepositions like before, between etc.

Learning Activity/Experience :

1) The teacher selects some pictures showing the use of prepositions and displays them to show the students usage of prepositions.
2) The teacher asks student to look at the pictures.
3) The teacher asks some questions to student regarding the pictures and drills prepositions.
4) Students watch the pictures and practise various prepositions like between, in, under etc.
5) The teacher uses different activities, videos from DIKSHA/You Tube, flashcards from English kit to practise prepositions.
   e.g. class Two-4.3 Let's speak-QR Code from DIKSHA platform.
   You Tube link- https://youtu.be/bUAYvKCFpTg

CG7S8Y

Solved/Demo Activity :

- The teacher shows picture showing the use of prepositions and displays them to show the students usage of prepositions.
  The teacher asks student to look at the pictures and answer the questions. Students answer the questions according to the given pictures.

Questions	Responses
Where is Swaralee?	She is in the garden.

Questions	Responses
Where is Jatin?	Near the fountain.
Where is Kedar?	On the tree.
Where is Sara?	Under the tree.

Practice :

PRACTICE

- The teacher asks student to observe the pictures and read the sentences. Match the picture with correct sentence.

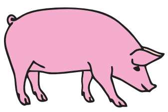 **Pig** **Duck** **Frog**	An apple is **between** the two boxes.
	A vase is **on** the table.
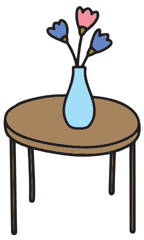	Cows are **under** the tree.

contd. on Page No. 55

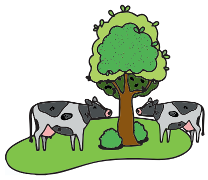	The book is **in** the bag.
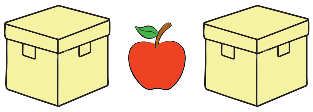	The pig is **before** the duck.

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Homework

- The teacher instructs student to look at the pictures carefully and fill in the blanks with the correct word.

Q. Where is the boy ? 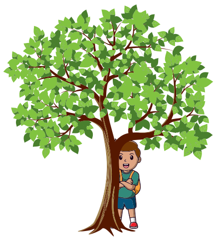 The boy is .... the tree.	**Q. Where is the dog ?** 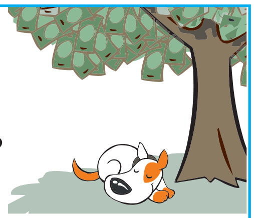 The dog is .... the tree.

Day - 12

12. Let's Write

Learning Outcomes :

ECL2-5.14 : Draws or writes a few words or short sentence in response to the environment.

01.17.11 : Writes simple words like fan, hen, rat etc.

Learning Activity/Experience :

1) Teacher shows some pictures one by one to the students.
2) The teacher tells student to look at the pictures and encourages to tell its name.
3) The teacher asks student to write elicited responses *(names of the pictures)*.

Solved/Demo Activity :

- Teacher tells the name of the objects shown in the pictures. The teacher writes the name of the pictures near it and asks student to copy it.

cup	ear	man
dog	sun	axe

Practice :

- Look at the pictures and complete the sentences.

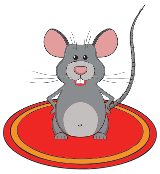 A fat .... sat on the mat.	The .... is very hot.
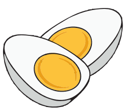 I like to eat	This is a ....
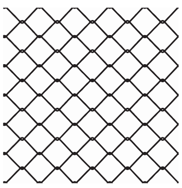 Is it a .... ?	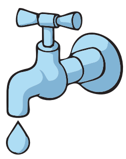 Please close the ....

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Homework

- Look at the picture and write related words in given boxes.

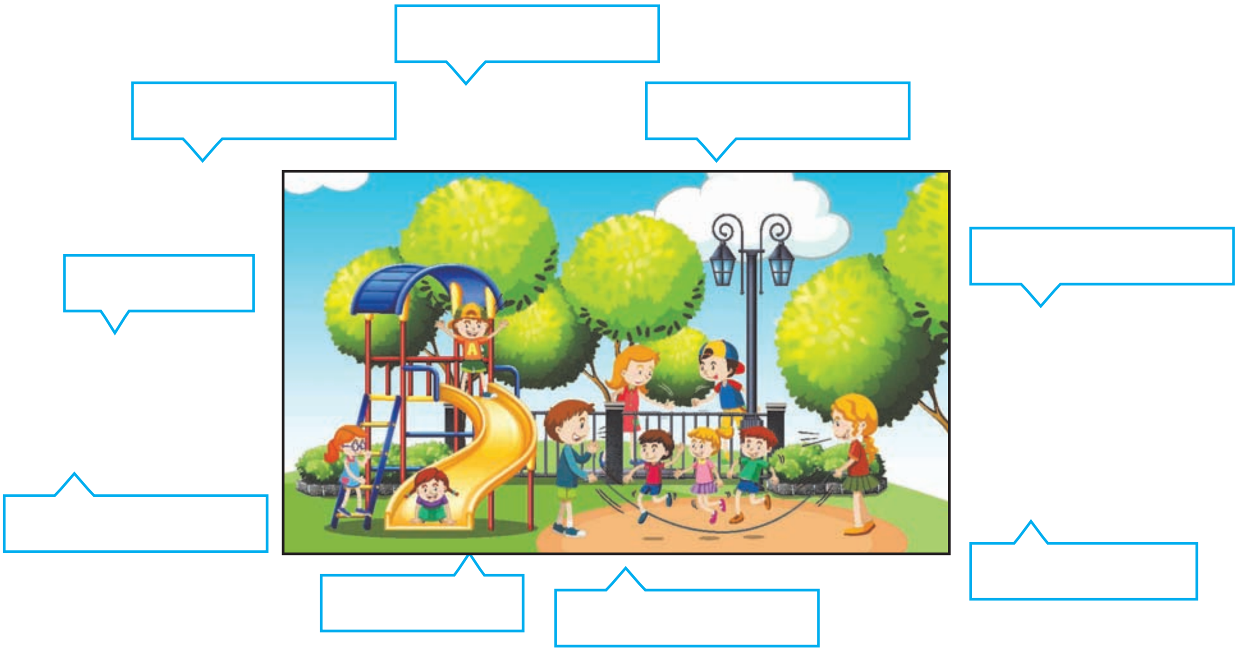

Day - 13

13. Let's Guess and Draw

Learning Outcomes :

ECL2-4.7 : Connects text with illustration while reading the story.

Learning Activity/Experience :

1) The teacher selects some pictures related to the story or characters from the textbook.
2) The teacher displays selected pictures and asks student to look at the pictures.
3) Teacher prepares text of 2 to 3 lines related to the pictures/characters selected.
4) The teacher reads the text and asks student to listen carefully and try to guess the correct picture related to the text.

Solved/Demo Activity :

- The teacher selects picture related to four different textual/ non textual stories and displays it on the wall/blackboard. Then she/he asks student to look at the pictures and listen carefully 2 to 3 Sentences. Before starting reading, the teacher tells the student to think of all four pictures while listening to the paragraph. The students try to guess the picture as per their understanding and imagination. The teacher gives textual clues if necessary. The student identifies the correct picture that matches the text. The teacher helps to correlate the description with the picture if needed.

  (When he started crossing the bridge, he saw another dog with a bone in his mouth in the water. He wanted to get that bone too.)

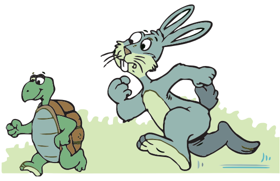

Practice :

- The teacher prepares a chart of short paragraph of familiar stories. The teacher pastes three pictures on the wall and asks students to look at the pictures.

  Now, the teacher asks student to read the charts and find out the picture related to the story/paragraph on the chart.

  (One day, a crocodile swam up to the tree near water. Then it came out of the river. The crocodile told the monkey that he had travelled a long distance and was in search of food)

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Homework

- Read the text and draw pictures as per your imagination.
  1) It's snowing. Let's make a snowman.
  2) On the other hand, there was a grasshopper in the grassy meadow who would spend all his time singing and dancing.
  3) A mouse, who lived in the forest too, started playing while moving up and down the lion's body

---

Day - 14

14. We can become Storyteller

Learning Outcomes :

ECL2-4.4 : Responds orally to questions related to stories/poems bilingually.

ECL2-5.3 : Predicts the story and talks about the characters bilingually.

ECL2-5.4 : Responds to the questions related to the stories and poems in home language or English or sign language, orally or in writing.

Learning Activity/Experience :

1) The teacher uses flash cards, videos, pictures from English kit to elicit students' likes and dislikes, predictions, storyline etc.
2) The teacher shows flashcards of characters of the story to the students.
3) The teacher tells half part of the different textual or non-textual stories and asks to predict the remaining part of the story.
4) The teacher asks student to talk about characters and to express orally their likes/dislikes about the characters/storyline in English or home language.
5) Students try to predict the story and express their likes/dislikes about the characters' storyline. (*Students can respond bilingually.*)

Solved/Demo Activity :

1) The teacher shows half part of a video of any textual story using the given DIKSHA link/YouTube link.

   (The Lion and the Mouse - class Two)

   DIKSHA link : bit.ly/4127Sob

   YouTube link : https://youtu.be/GxcGVCEEdcU

2) Teacher asks student to watch the half video carefully.

3) Teacher asks student various questions regarding characters in the story. e.g. The teacher asks given questions to elicit oral responses.

   1) How many characters are there in the story?

   Ans. : There are .... characters in the story.

   2) What will happen next in this story?

   (Students can respond in home language or English or sign language, orally or in writing or bilingually.)

   Ans. : ....

   ....

   3) Do you like the lion? Why?

   Ans. : ....

   ....

   (These questions and answers are sample ones.)

   The teacher should use some other questions according to the story.

4) The teacher asks student to predict the remaining part of the story.

5) The teacher gives the opportunity to learner to express his/her likes/dislikes about characters/storyline.

Practice :

- The teacher gives practice of guessing the remaining part of the story and talking about the characters bilingually and verbally using various flashcards

Look at the picture, listen to the part of the story and complete the story as per your own imagination. (orally)

(The teacher reads the given story.)

The hare is an animal that is known to move quickly, while a tortoise is one to move slowly. One day, the hare challenged the tortoise to a race simply to prove that he was the best.........

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

Homework

- Read the story and tell what will happen in the story with the help of pictures?

Once a hungry wolf was in search of his prey. He spotted a goat. 'Oh it will be wonderful to have this fat goat as my meal'. The goat spotted the hungry wolf. The wolf is coming in my direction. I better run and save my life. The goat started to run..............................

Day - 15

15. I like Shapes

Learning Outcomes :

ECL2-5.11 : Uses words related to size, shape, colour, weight, texture such as 'big', 'small', 'round', 'pink', 'heavy', 'light', 'soft' etc.

02.17.06 : Identifies different shapes, sizes, colours, weight, texture etc.

Learning Activity/Experience :

1) The teacher uses pictures, flashcards, videos, realia or other material from the English kit to introduce different shapes, sizes, colours, weight, and texture.

2) The teacher conducts the drill of the names of shapes using various activities.

3) The teacher asks student to look at the pictures and complete the sentences.

Solved/Demo Activity :

- The teacher shows some flashcards of shapes. The teacher asks students to look at the pictures and complete the given sentences by watching flashcards of shapes. One is solved as an example.

I am a **circle.**	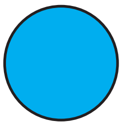	My shape is	
I am a	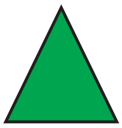	My name is	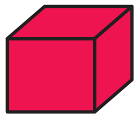
Everyone calls me		I shine in the sky. My name is	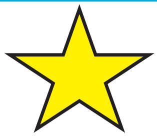
I am an		Guess who am I?	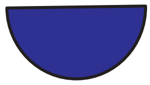

Practice :

- Write the name of shapes given in the picture. One is done as an example.

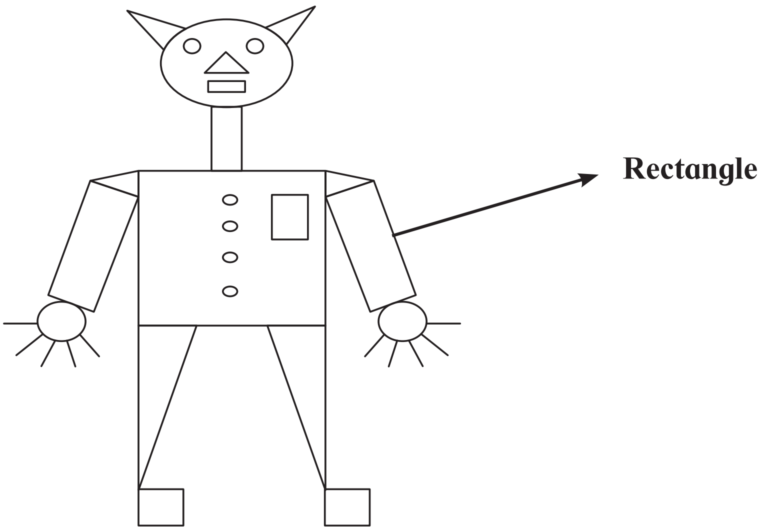

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- Prepare different shapes by using dough or clay with the help of teachers/ facilitators.

  e.g.

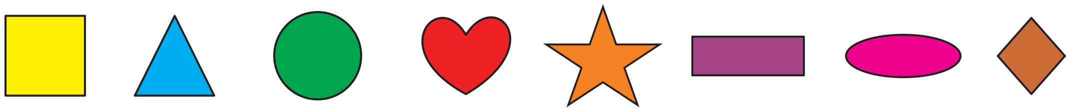

square triangle circle heart star rectangle oval diamond

Day - 16

16. Let's Count

Learning Outcomes :

1.17.14 : Counts numbers up to 10.

Learning Activity/Experience :

1) The teacher brings some beans/pebbles for counting and places it into the bowl/basket.
2) The teacher prepares another 10 bowls by numbering it from No. 1 to 10.
3) The teacher instructs student to count any particular number of beans/pebbles and keep it in the respective glass/bowl.

Solved/Demo Activity :

- The teacher takes some simple dried beans. The teacher sets some plain beans into a basket. Take some little cups and then write numbers from 1 to 10 using a sharp permanent marker. Ask the students to put the beans into the little cups as per given numbers. Check if students can count properly. Teacher conducts the drilling of the numbers 1 to 10.

Practice :

- Count the objects/pictures and write the correct number in the given blank space. Helps the learners for counting and writing.

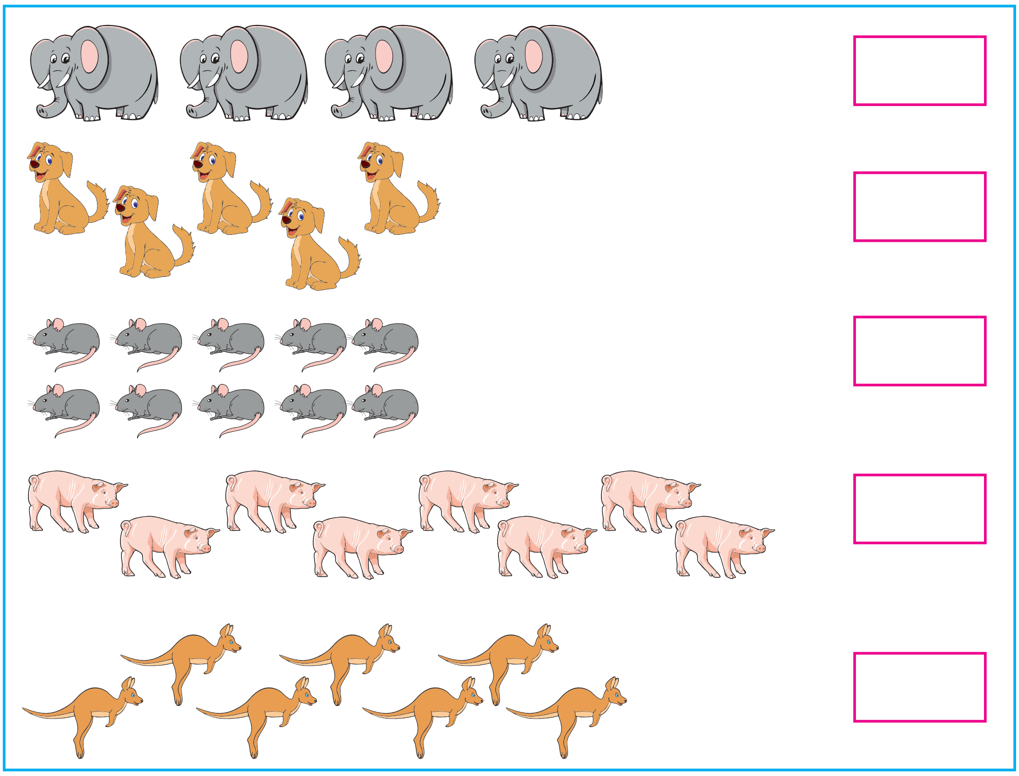

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- **Activity 1 :**

  Look at the chain, try to guess the pattern and complete skip counting activity.

  One is done for you as an example.

2	4	6	8	10
1	3			9
3	6			15
1	4			13

Day - 17

17. Let's Match

Learning Outcomes :

ECL2-4.1b : Talks about the available print in the classroom.

01.17.19 : Association of words with pictures.

Learning Activity/Experience :

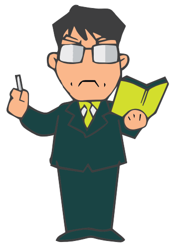

1) Teacher shows some pictures/flashcards to students.
2) Initially the teacher introduces and drills various words using flashcards/pictures using various activities.
3) Later the teacher asks student to encircle the pictures.

Solved/Demo Activity :

- The teacher pastes some pictures on black board and asks students to look at the pictures. The teacher calls out names of the pictures given and asks students to listen carefully to the words. The teacher asks student to encircle the picture told by the teacher.

  (Example: Teacher says 'clock', students encircle the picture of clock.)

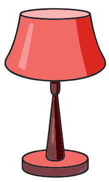	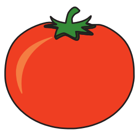		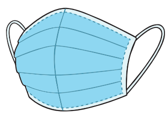	
	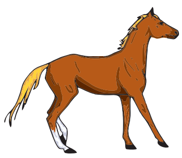		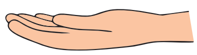	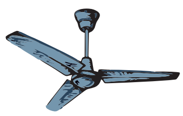

Practice :

- The teacher selects some flashcards from the English kit and distributes them to all students. The teacher asks student to look at the pictures. The teacher asks students to show the word that he/she calls out. (bat, pencil, mango, parrot, sun, umbrella, cup, egg, camel, top)

	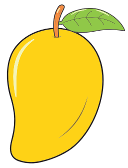			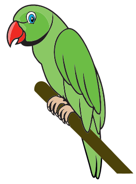
		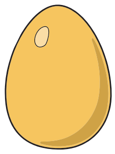	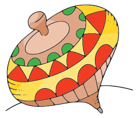	

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- Draw a line joining - picture to word.

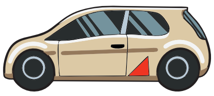			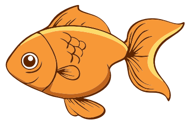	
fish	car	farmer	jar	ball

18. Let's enjoy the Cartoon/Short film

Learning Outcomes :

ECL2-4.13 : Shares their likes about the cartoon/film.

ECL2-5.13 : Writes small sentences about the cartoon/film.

02.17.02 : Understands the sequence of events and stories.

Learning Activity/Experience :

1) The teacher selects a relevant short English cartoon/film (mostly) from open source like YouTube to show.
2) The teacher conducts the activity before showing the video to introduce the vocabulary/theme/events to connect with their prior knowledge.
3) The teacher shows the video. While showing the activity the teacher pauses the video and conducts activity to raise their curiosity toward the next event or to check the understanding about the part that has been watched.
4) The teacher conducts the assessment activity after watching the video to reinforce the learning.

(During all three stages the teacher will converse bilingually and accept answers in mother tongue also. Encourages learners to use English to converse.)

Solved/Demo Activity :

- The teacher introduces the following vocabulary with the help of pictures.

Wake up	Brush	Bath	Breakfast 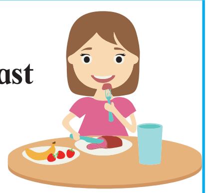
Lunch 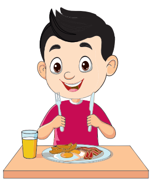	Play	Watch	Dinner

The teacher shows a video

https://www.youtube.com/watch?v=JwGnCIsLOpU about daily routine.

Teacher enacts the action related with daily routine and asks student to identify it orally in English or Mother Tongue

Practice :

- The teacher conducts the matching activity of practised words and pictures.

Or

- The teacher asks the student to arrange the picture of daily activities in the proper manner

Brush	Wake up	Breakfast	Bath
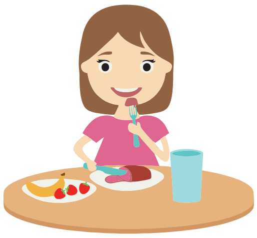		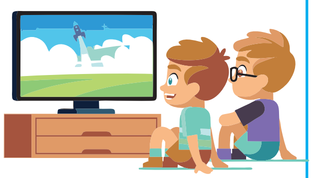	
Play	Lunch	Dinner	Watch

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- The teacher asks student to work in pairs and share their daily routine. *(The bilingual response or in home language can be accepted.)*

19. Let's Speak

Learning Outcomes :

ECL2-4.1a : Listen to English words, greetings, polite forms of expression and respond in English/home language like 'how are you?', 'I'm fine', 'thank you,' etc.

01.17.08 : Listens to English words, greetings, polite forms of expression, simple sentences and responds in English or Mother Tongue

Learning Activity/Experience :

1) The teacher selects a relevant target language to introduce and practise English words/greetings/polite forms of expressions with the student.
2) The teacher introduces the selected target language to the student with the help of activities like role play, pictures, videos.
3) The teacher conducts the drilling of the selected expressions.
4) The teacher asks student to practise the selected target language by organising group or pair activities.

Solved/Demo Activity :

- The teacher gives a demo or shows a video of conversation between two friends of greeting each other in the morning/afternoon/evening. The sample pieces of conversations with the time of the day are given below:

(The teacher shows a picture of morning time and gives a demo or shows a video of conversation.)

Rupali : Hello! Sachin.

Sachin : Hi! Rupali.

Rupali : Good morning.

Sachin : Warm morning to you.

A list of basic greeting

Hello, ...	Hi, ...
Good morning	Good afternoon
Good evening	Good to see you again
Nice to see you again.	I'm glad to see you.
I'm happy to see you.	I'm pleased to see you.

(The teacher shows a picture of afternoon time and gives a demo or shows a video of conversation.)

Monu : Hello! Sonu.
Sonu : Hi! Monu.
Monu : Good afternoon!
Sonu : Very good afternoon!

(The teacher shows a picture of evening time and gives a demo or shows a video of conversation.)

Ruhi : Hello! Aru.
Aru : Hi! Ruhi.
Ruhi : Good evening.
Aru : Very good evening.

The teacher practises the target language with the students.

Practice :

1) The teacher makes three corners in the classroom.
   1) Morning time corner
   2) Afternoon time corner
   3) Evening time corner
2) The teacher forms pairs of the students.
3) Ask to visit each corner and practise the target language related to the time.

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- The teacher introduces some polite forms of expressions and drills.

Complete the following conversation using given words/ phrases and practise it in your pair. (Thank you, Welcome, could you please, May I, Please,)

A. Excuse me, ... tell me the time?

B. Of course, It is 4.30.

A. I forgot my pen at home today. .... borrow your pen?

B. It's all right. You can use mine.

A. .... for your help.

B. ....

Day - 20

20. My Thoughts

Learning Outcomes :

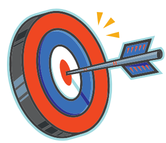

ECL2- 4.14 : Describes their thoughts/feelings for birds/animals/trees, etc. verbally.

01.17.09 : Speaks about self/situations/pictures in English.

Learning Activity/Experience :

1) The teacher introduces vocabulary related to the selected topic with the help of pictures, emoji, videos, context etc.
2) The teacher shows a picture of a short video of the selected topic.
3) The teacher asks the student to describe the selected topic/picture by organising group or pair activity.

Solved/Demo Activity :

- The teacher introduces the feelings with the help of actions and emojis.

The teacher distributes all the emoji in the classroom and asks student a question, "How are you?" Students reply with their emoji. Likewise drilling continues.

For e.g. Teacher : How are you?

Student : I am happy.

Practice :

- The teacher distributes all the emoji in the classroom. The teacher shows pictures of animals, birds, and trees to students one by one and asks them to express their feelings about the pictures using emoji and words/sentences/utterances.

  For example, the teacher shows a picture of a peacock.

  Student : I feel happy.

Extension/Parallel Activity/Reinforcement :

- The teacher introduces describing words like beautiful, ugly, horrible... etc. with the help of context/pictures/videos.

  The teacher shows pictures of animals/trees.

  The teacher asks the student to describe the animal using describing words.

  e. g.

  The teacher shows the picture of a peacock and asks students to speak about the given picture by filling in the given blanks.

  This is a ....

  It is a .... bird.

  It has .... legs.

  It is colourful ....

  So it looks very ....

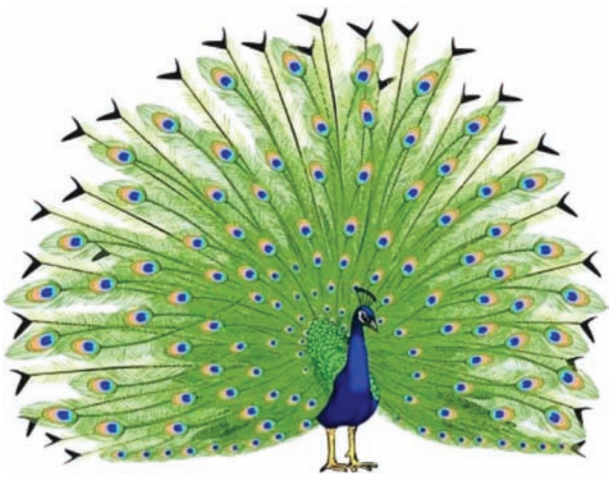

सेतू अभ्यास : इयत्ता दुसरी : विषय – गणित

अनुक्रमणिका

दिवस	घटक	अध्ययन निष्पत्ती क्र.	पृष्ठ क्र.
०१	अवकाशीय संबोध	ILM 4.22	७४
०२	१ ते ९ या संख्यांची ओळख व लेखन	ILM 4.9	७६
०३	'०' या संख्येची ओळख व लेखन	ILM 4.12	७८
०४	दशकाची ओळख	ILM 4.11	७९
०५	११ ते ५० पर्यंतच्या संख्यांची ओळख व लेखन	ILM 4.11	८२
०६	५१ ते ९९ पर्यंतच्या संख्यांची ओळख व लेखन	ILM 4.11	८४
०७	शतकाची ओळख	ILM 4.11	८६
०८	बेरीज – I	ILM 4.14	८८
०९	बेरीज – II	ILM 4.14	९०
१०	बेरीज – III	ILM 4.14, 4.17	९२
११	वजाबाकी – I	ILM 4.15	९३
१२	वजाबाकी – II	ILM 4.15	९५
१३	वजाबाकी – III	ILM 4.15, 4.16	९६
१४	भौमितिक आकारांची ओळख	ILM 4.25	९८
१५	जड–हलका	ILM 4.22	१००
१६	लांबी	ILM 4.23	१०१
१७	कालमापन : सप्ताहाचे वार	ILM 4.29	१०२
१८	चलन : नाणी व नोटा	ILM 4.20	१०३
१९	आकृतिबंध	ILM 4.27	१०६
२०	माहितीचे व्यवस्थापन	ILM 4.28	१०८

शिक्षकांसाठी सूचना :

१) सेतू अभ्यासाचे नियोजन दिवसनिहाय करण्यात आले असून प्रत्येक दिवसात समजून घेऊया, सोडवून पाहूया व सराव करूया या भागांचा समावेश आहे.

२) समजून घेऊया या भागाची शिक्षकांनी वर्गात उजळणी अथवा आवश्यकता असल्यास अध्यापन करणे अपेक्षित आहे.

३) सोडवून पाहूया आणि सराव करूया हे भाग विद्यार्थी वर्गात किंवा गृहअभ्यास म्हणून पूर्ण करू शकतात.

दिवस – ०१

अवकाशीय संबोध

उपघटक : लहान–मोठा, मागे–पुढे, वर–खाली, एक–अनेक, जड–हलका, आधी–नंतर.

समजून घेऊया

❖ **विविध आकाराचे, विविध वजनाचे दोन किंवा त्यापेक्षा जास्त चेंडू किंवा उपलब्ध साहित्य घेऊन लहान–मोठा, मागे–पुढे, वर–खाली, एक–अनेक, जड–हलका, आधी–नंतर या सर्व संकल्पनांची उजळणी घेणे.**

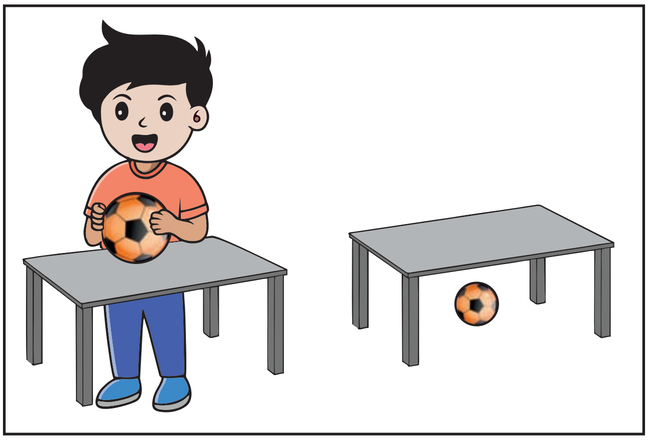

सोडवून पाहूया

❖ **सूचनेप्रमाणे चित्र काढ.**

मोठी टिकली	लहान टिकली

एक लाडू	अनेक लाडू

❖ **चित्रे पाहा. मागे–पुढे दाखविणाऱ्या चित्राखालील चौकटीत लाल रंग व वर–खाली दर्शविणाऱ्या चित्राखालील चौकटीत निळा रंग भर.**

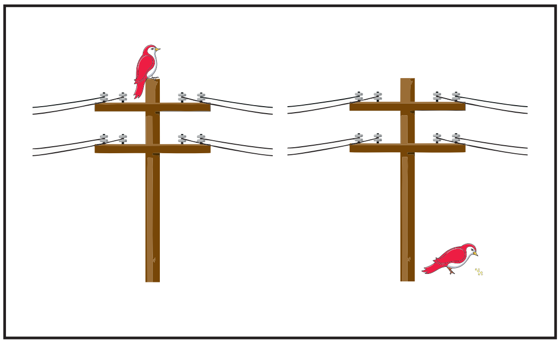

❖ **चित्र पाहून प्रश्नांची उत्तरे लिही.**

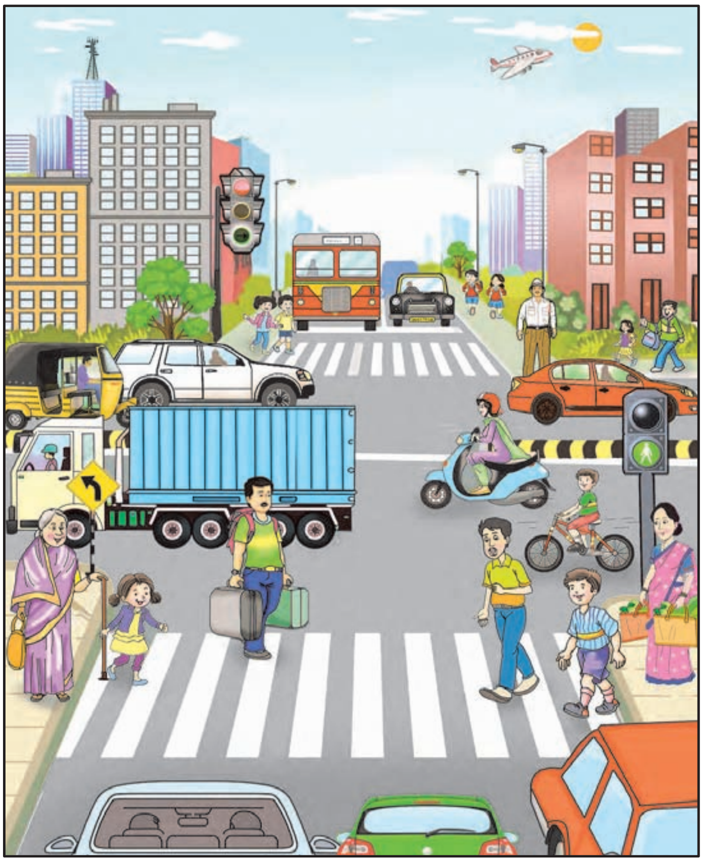

१) चित्रात 'वर' असणाऱ्या गोष्टींना ◯ कर.

२) चित्रात स्कूटरवर जात असलेल्या मुलीच्या पुढे कोणते वाहन आहे?

....

३) शेजारी राहणारे स्कूटरवरील मुलगी व सायकलवरील मुलगा, या दोघांपैकी आधी घरी कोण पोहोचेल? असे तुला वाटते.

....

४) चित्रात दिसत असलेले सर्वांत हलके वाहन कोणते?

....

५) चित्रात एकच असणाऱ्या वस्तू कोणत्या त्यांची नावे लिही.

....

सराव करूया

१) तुझ्या दप्तरात एकच असणाऱ्या वस्तूंची नावे तुझ्या मित्राला सांग.
२) तुझ्या घरातील 'वर' असणाऱ्या वस्तू व 'खाली' असणाऱ्या वस्तू सांग.
३) पेरूपेक्षा लहान फळे व मोठी फळे कोणती त्यांची यादी कर.
४) सकाळी उठल्यानंतर तू आधी काय करतोस/करतेस व नंतर काय करतोस/करतेस ते सांग.

दिवस – ०२

१ ते ९ या संख्यांची ओळख व लेखन

समजून घेऊया

❖ **गाणे गाऊया, संख्या शिकूया.**

यारे यारे सारे या, संख्यांची गंमत पाहूया ।।
कपाला कान एक हो,
पक्ष्यांना पंख दोन हो
पक्ष्यांसारखे उडूया, संख्यांची गंमत पाहूया ।।
पताकांना कोपरे तीन हो,
उशीला कोपरे चार हो,
मऊमऊ उशीवर झोपूया, संख्यांची गंमत पाहूया ।।
हाताला बोटे पाच हो,
फुलपाखराला पाय सहा हो,
फुलपाखरासारखे उडूया, संख्यांची गंमत पाहूया ।।
समईला वाती सात हो,
छत्रीला काड्या आठ हो,
पावसात फिरून येऊया, संख्यांची गंमत पाहूया ।।
नऊ टाळ्या वाजवूया,
दहा उड्या मारूया,
हसत, खेळत शिकूया, संख्यांची गंमत पाहूया ।।
(संदर्भ : इयत्ता – पहिली पाठ्यपुस्तक)

१
२
३
४
५
६
७
८
९

सोडवून पाहूया

❖ खाली दिलेल्या वस्तू मोज व चौकटीत योग्य संख्या लिही.

☐ 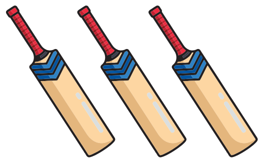 ☐ 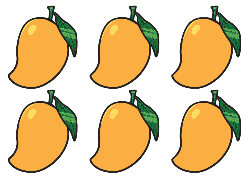 ☐

❖ मोठ्या संख्येला ◯ कर.

४, ५	२, ७	८, ६	३, ९	३, ६

❖ खालील चित्रातील टिकल्या मोज व संख्या लिही.

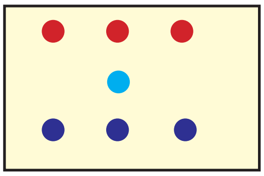 ☐ 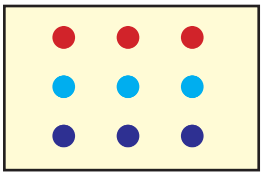 ☐ 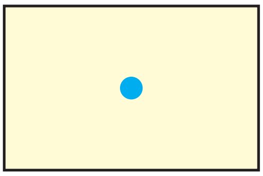 ☐ 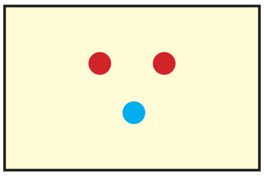 ☐

❖ खाली दिलेली संख्यामालिका पूर्ण कर.

१				५		७		९

❖ लगतची मागची संख्या लिही.

◯	७	◯	५

❖ लगतची पुढची संख्या लिही.

६	◯	४	◯

सराव करूया

१) सप्ताहाचे वार किती?

२) तुझ्या एका हाताला बोटे किती?

३) हत्तीला शेपूट किती?

४) रिक्षाला चाके किती?

५) सशाला कान किती?

‘0’ या संख्येची ओळख व लेखन

समजून घेऊया

❖ **खालील चित्राचे निरीक्षण कर.**

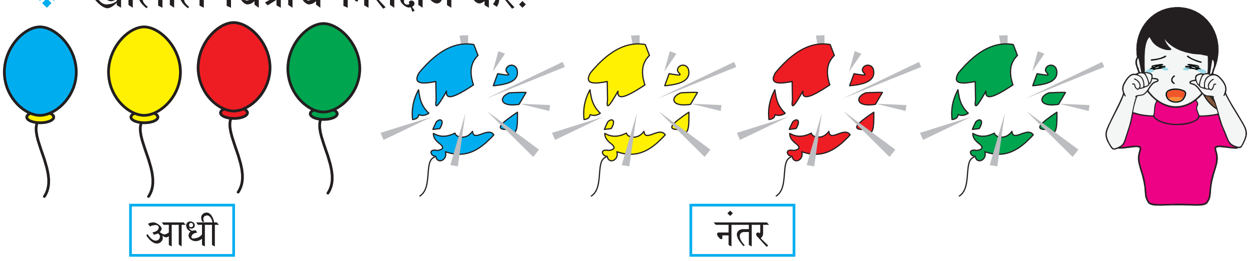

रिनाकडे ४ फुगे होते. चारही फुगे फुटले. आता रिनाकडे एकही फुगा शिल्लक नाही म्हणजे रिनाकडे ‘0’ फुगे आहेत.

काहीच शिल्लक नसणे म्हणजे शून्य. शून्य ‘0’ असा लिहितात.

सोडवून पाहूया

❖ **दिलेल्या संख्येएवढी तुझ्या आवडीची चित्रे काढ.**

३ →

२ →

१ →

0 →

❖ **चौकटीतील ठिपके मोज व संख्या लिही.**

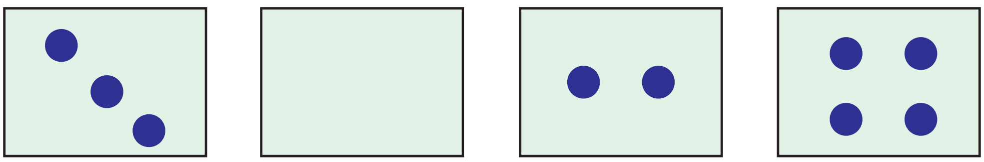

सराव करूया

❖ **रिकाम्या चौकटीत योग्य संख्या लिही.**

१) 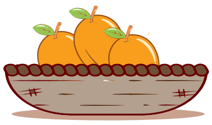 ☐ 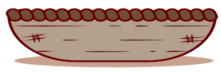 ☐ 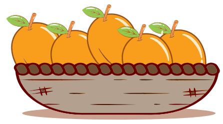 ☐ 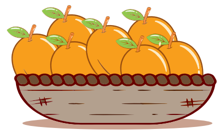 ☐

२)
बरणीत ☐ बिस्किटे आहेत.

आता बरणीत ☐ बिस्किटे आहेत.

३)
मुलाच्या हातात ☐ फुगे आहेत.

आता मुलाच्या हातात ☐ फुगे आहेत.

४) एका झाडावर बसल्या ५ चिमण्या, उडून गेल्या ५ चिमण्या, तुम्हीच सांगा आता झाडावर राहिल्या किती चिमण्या? ☐

दिवस – ०४

दशकाची ओळख

समजून घेऊया

❖ **नऊ आणि एक झाले दहा.**

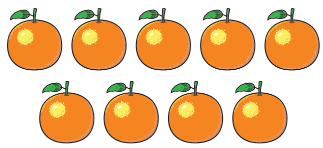
९ संत्री

आणि

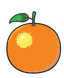
१ संत्रे

→

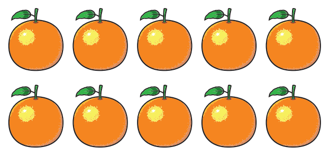
मिळून झाली १० संत्री

९	+	१	=	१०

❖ दोन्ही हातांची बोटे दहा

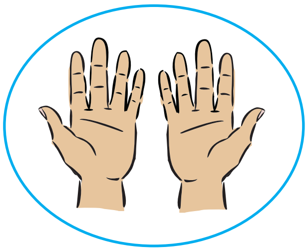

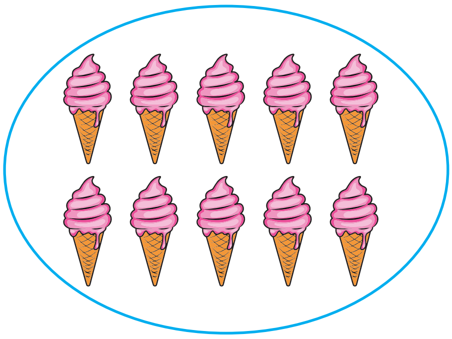

आईस्क्रिमचे कोन १०

❖ 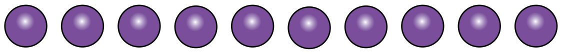 हे मणी मोज व लिही.

१ २ ३ ४ ... ...

दहा मण्यांची एक माळ तयार केली.

माळेत किती मणी? १०

❖ 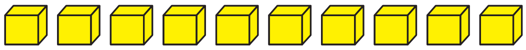 दहा सुट्या ठोकळ्यांचा एक दशक दांडा तयार झाला.

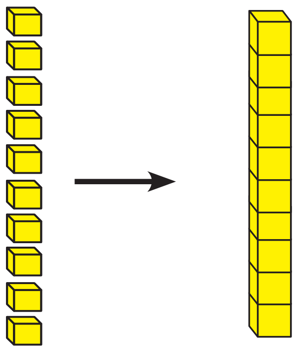

१० एकक

१ दशक

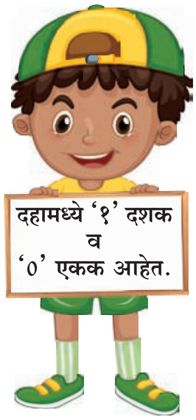

सोडवून पाहूया

❖ रेघेने जोड्या जुळव.

१ दशक		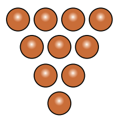
१० एकक		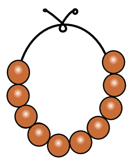

❖ **दशक ओळखून खाली दिलेल्या चौकटीत (✓) अशी खूण कर.**

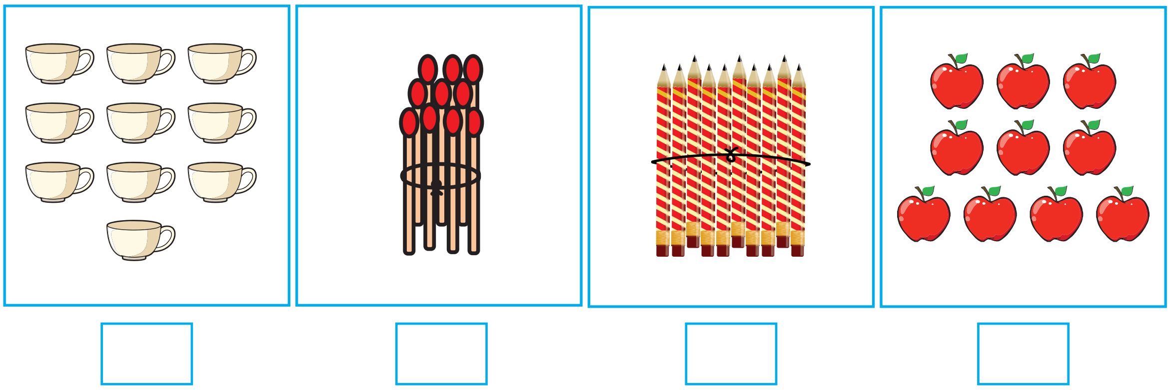

❖ **दहा फुले रंगव.**

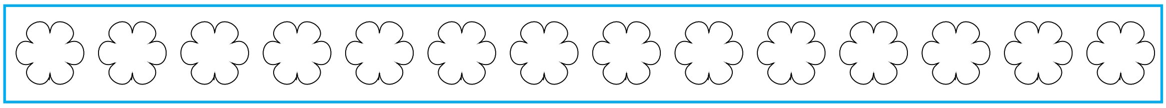

❖ **दहा मिरच्यांचा एक गट कर.**

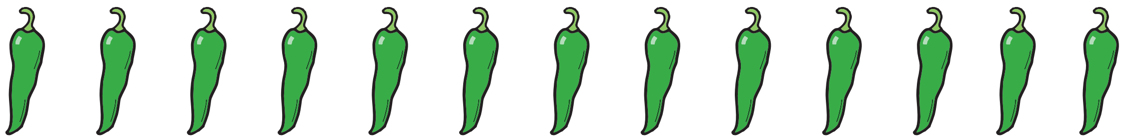

❖ **संख्यामालिका पूर्ण कर.**

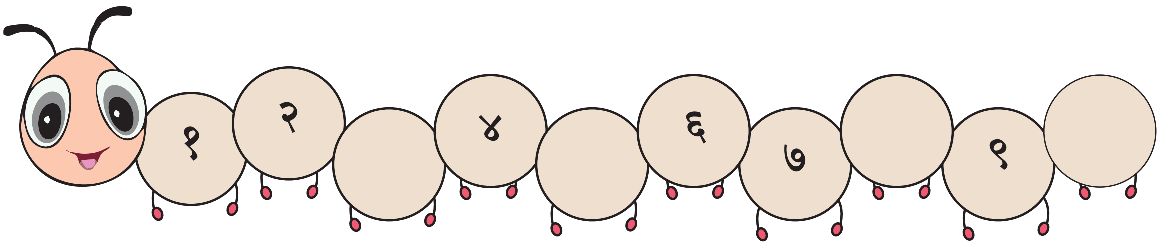

सराव करूया

१) आईस्क्रिमच्या काड्या/स्ट्रॉ चा दशकाचा गठ्ठा कर.

२) १० पेन्सिल/काड्या गोळा करून आण. त्याचा एक गठ्ठा तयार कर.

३) तुझ्याकडे २० मणी आहेत, तर दशकाच्या किती माळा तयार होतील?

४) १० फुलांची एक माळ तयार करून आण.

११ ते ५० पर्यंतच्या संख्यांची ओळख व लेखन

समजून घेऊया

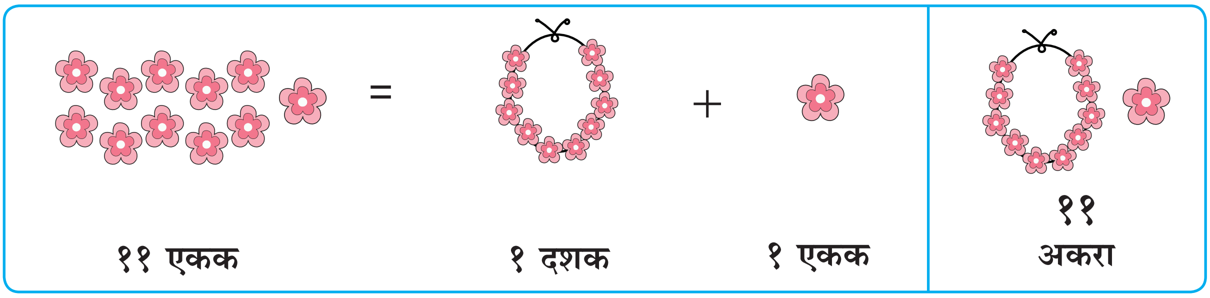

प्रतीके	दशक	एकक	संख्या	अक्षरी	Number	In Words
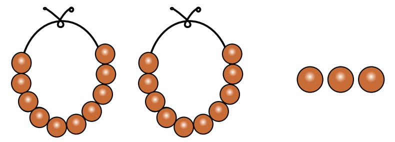	२	३	२३	तेवीस	23	Twenty Three
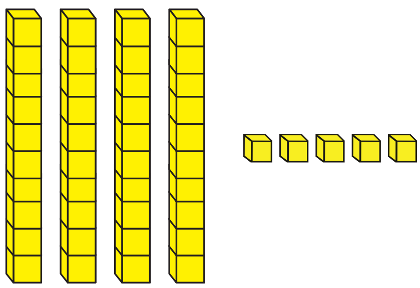	४	५	४५	पंचेचाळीस	45	Forty Five
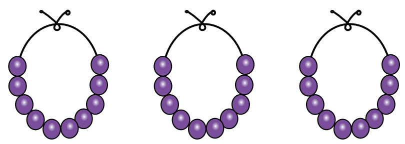	३	०	३०	तीस	30	Thirty
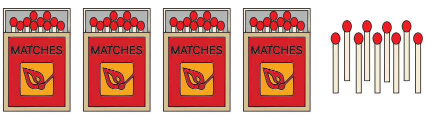	४	९	४९	एकोणपन्नास	49	Forty Nine
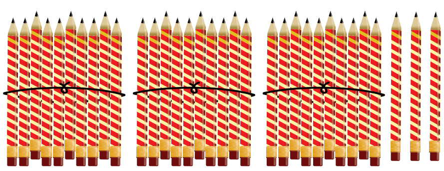	३	३	३३	तेहतीस	33	Thirty Three

सोडवून पाहूया

❖ डब्यातील लाडू आणि डीशमधील लाडू एकत्र मोज व संख्या लिही.

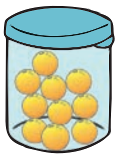 आणि 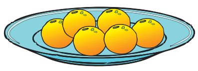 ☐

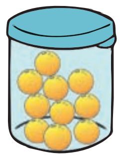 आणि 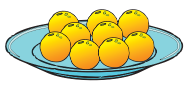 ☐

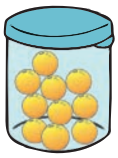 आणि 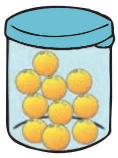 ☐

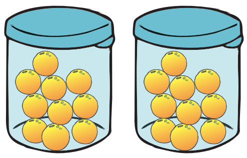 आणि 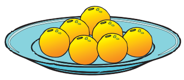 ☐

❖ लगतची मागची संख्या लिही.

	३५		२३		४८		१६

❖ मधली संख्या लिही.

१९		२१	३३		३५	४८		५०

❖ मणीमाळेत किती मण्यानंतर कार्ड लावले आहे. ती संख्या कार्डवर लिही.

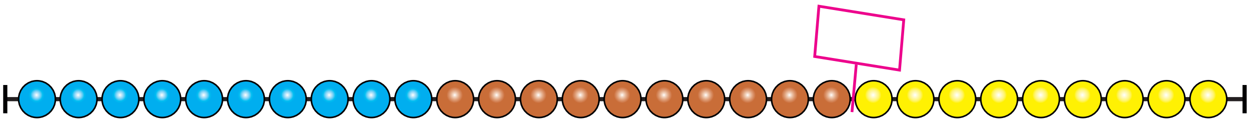

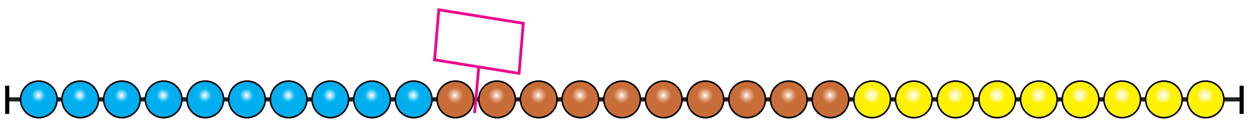

सराव करूया

१) मणीमाळेच्या साहाय्याने विविध संख्या शोध.

२) १७ या संख्येत किती दशक व किती एकक आहेत?

३) दशक दांडे व सुटे घेऊन ३९ ही संख्या तयार कर.

४) २३ रु. देण्यासाठी १० रु. व १ रु. च्या किती नोटा घेशील?

५) आईस्क्रिमच्या काड्या वापरून १२ ही संख्या तयार कर.

दिवस – ०६

५१ ते ९९ पर्यंतच्या संख्यांची ओळख व लेखन

समजून घेऊया

प्रतीके	दशक	एकक	संख्या	अक्षरी	Number	In Words
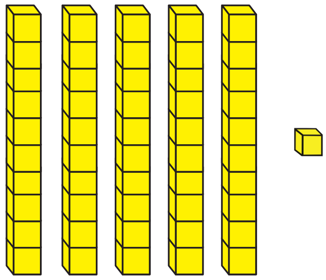	५	१	५१	एकावन्न	51	Fifty One
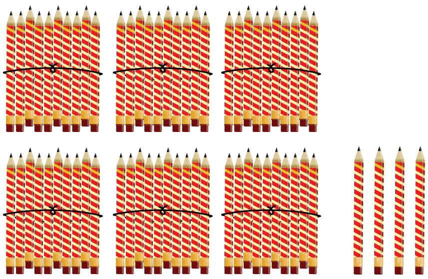	६	४	६४	चौसष्ट	64	Sixty Four
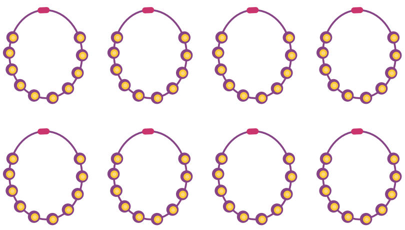	८	०	८०	ऐंशी	80	Eighty
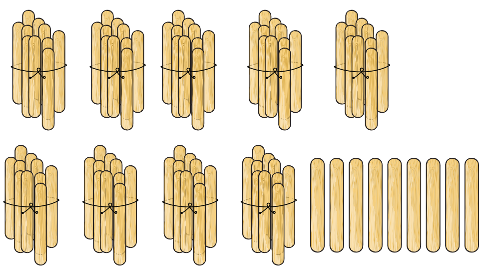	९	९	९९	नव्याण्णव	99	Ninty Nine

सोडवून पाहूया

❖ **खालील क्रमवार संख्यासारणी पूर्ण कर.**

५१	५२	५३	५४	५५	५६	५७	५८	५९	६०
	६२			६५				६९	
		७३							
			८४				८८		
		९३		९५				९९	

❖ **खालील क्रमवार संख्यांचे तोरण पूर्ण कर.**

६१		६३			६६	६७			७०

❖ **खालील रिकाम्या जागी लगतच्या संख्या लिही.**

	८२			९६			५०	
	५५			७४			८०	

सराव करूया

१) गणित पेटीतील साहित्य घेऊन (दांडे, सुटे, जोडो ब्लॉक्स इ.) पुढील संख्या दाखव.

५३, ६९, ७६, ८८, ९२

२) ९९ या संख्येत किती दशक आणि किती एकक आहेत?

३) ७५ रु. घेण्यासाठी १० रु. ची किती नाणी व १ रु. ची किती नाणी घेशील?

४) ८ दशक आणि ४ एकक मिळून कोणती संख्या तयार होईल?

दिवस – ०७

शतकाची ओळख

समजून घेऊया

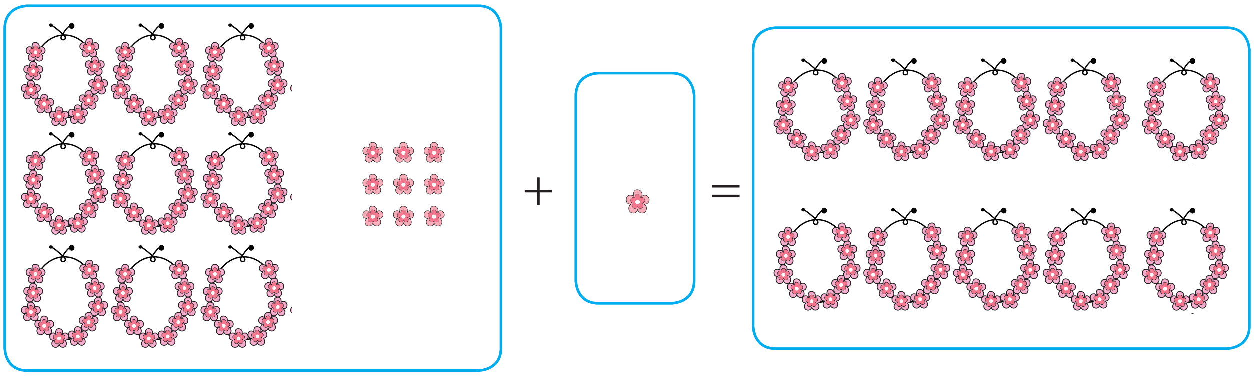

दशक	एकक		एकक		दशक		शतक
९	९	+	१	=	१०	म्हणजेच	१

१० दशक म्हणजे १०० म्हणजेच १ शतक

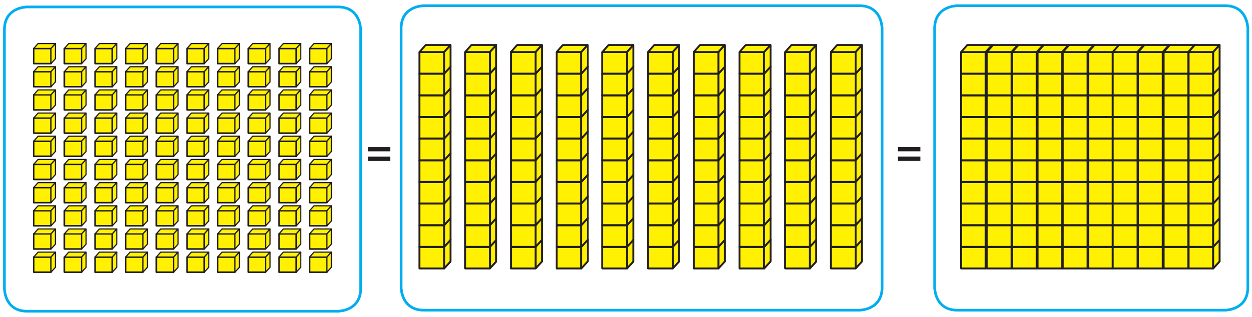

१०० एकक = १० दशक = १ शतक = शंभर

१ शतक म्हणजेच एकशे !

सोडवून पाहूया

❖ क्रमवार संख्या लिही.

	९२	९३			९६	९७	९८		१००
८१			८४	८५				८९	९०
७१	७२	७३					७८		
			६४	६५		६७		६९	७०
५१		५३				५७	५८		
४१	४२			४५	४६	४७			५०
	३२	३३	३४		३६		३८	३९	४०
२१		२३	२४		२६			२९	
	१२		१४	१५		१७			२०
१	२	३	४	५	६	७	८	९	१०

सराव करूया

१) १ शतक मध्ये किती दशक असतात?

२) १०० रुपये होण्यासाठी १० रुपयांच्या किती नोटा लागतील?

३) ९८ एककात किती एकक मिळविल्यानंतर १ शतक होईल?

४) १०० एकक म्हणजे किती शतक?

बेरीज – I

समजून घेऊया

❖ राहुलकडे २ मांजरी होत्या, प्रितीने अजून १ मांजर त्याला दिली, तर आता राहुलकडे किती मांजरी झाल्या?

राहुलकडे २ मांजरी | प्रितीने १ मांजर दिली | एकूण ३ मांजरी

❖ 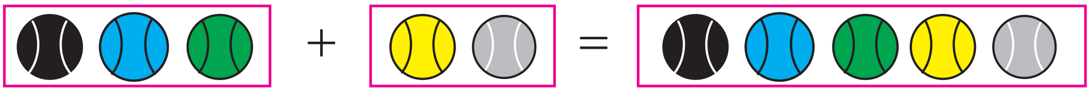

३ + २ = ५

❖ 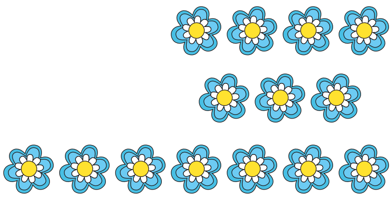

$$\begin{array}{r} ४ \\ + \; ३ \\ \hline ७ \end{array}$$

$$\begin{array}{r} ५ \\ + \; २ \\ \hline ७ \end{array}$$

बेरीज म्हणजे : मिळवणे, जमा करणे, गोळा करणे, वाढवणे, एकत्र करणे इत्यादी.

थोडं डोकं चालवा!

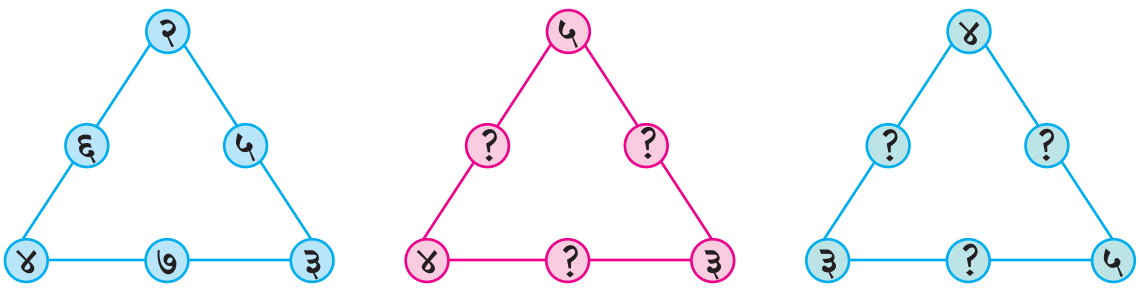

सोडवून पाहूया

१) 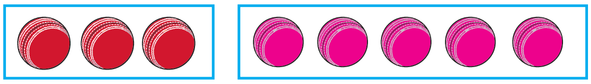

☐ + ☐ = ☐

२) $+\begin{array}{r} ४ \\ ४ \\ \hline \end{array}$ 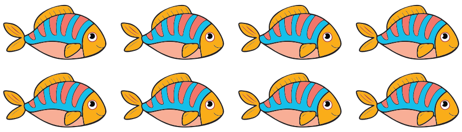

३) $+\begin{array}{r} ३ \\ २ \\ \hline \end{array}$

४) $+\begin{array}{r} ६ \\ १ \\ \hline \end{array}$

५) $+\begin{array}{r} २ \\ २ \\ \hline \end{array}$

६) $+\begin{array}{r} ५ \\ ४ \\ \hline \end{array}$

७) $+\begin{array}{r} २ \\ 0 \\ \hline \end{array}$

८) 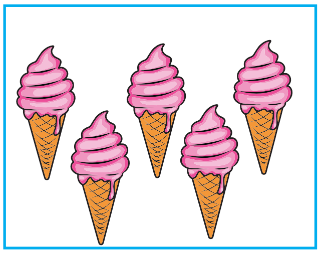 + ☐ = 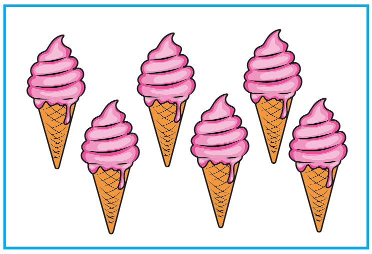

सराव करूया

१) ५ + ३ = ?

२) रामकडे १ पेन्सिल, शामकडे ३ पेन्सिल, तर दोघांच्या मिळून किती पेन्सिल होतील?

३) अंगणात आल्या ३ चिऊताई, अजून आल्या २ चिऊताई मिळून झाल्या किती चिऊताई?

४) एका झाडावर ४ पोपट होते, तिथे अजून २ पोपट आले, तर आता झाडावर किती पोपट झाले?

५) डब्यात ५ खडू होते, त्यात अजून ४ खडू टाकले, तर डब्यात एकूण किती खडू झाले?

दिवस – ०९

बेरीज – II

समजून घेऊया

❖ **चित्रे मोजून बेरीज करूया.**

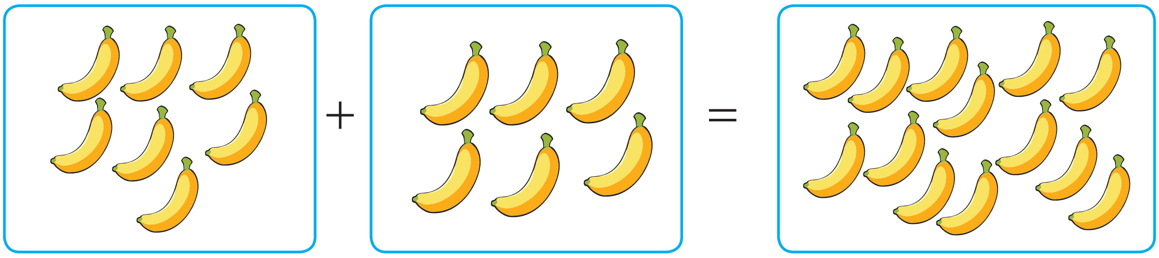

७ + ६ = १३

❖ **पुढे मोजून बेरीज करूया.**

९ + ६ = १५

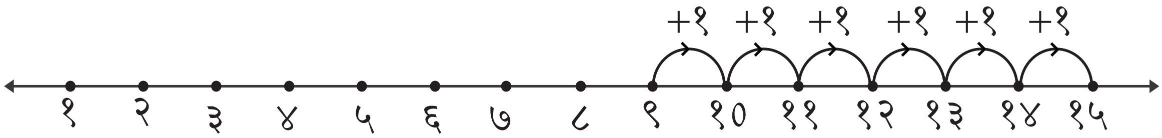

९ च्या पुढे ६ घरे गेलो म्हणून ९ + ६ = १५ येतील.

❖ **दशक बेरीज.**

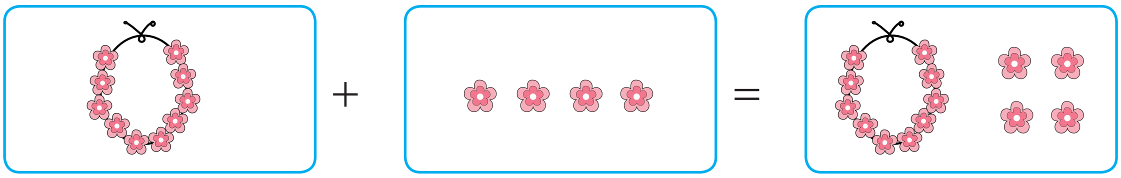

१० + ४ = १४

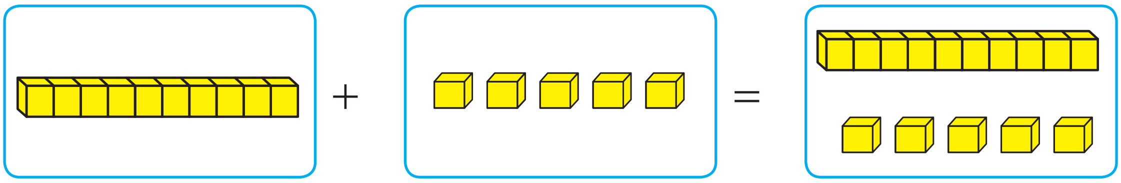

१० + ५ = १५

सोडवून पाहूया

१) बेरीज कर.

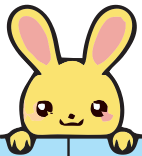

	द	ए
	१	४
+		३

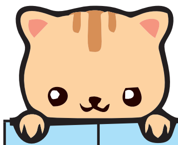

	द	ए
	२	०
+		०

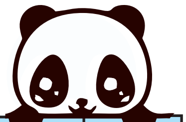

	द	ए
	१	५
+		४

२) बेरीज कर व उत्तरानुसार फुलपाखरे रंगव.

६ उत्तर असेल तर ☐ (लाल) ८ उत्तर असेल तर ☐ (पिवळा)

७ उत्तर असेल तर ☐ (हिरवा) १५ उत्तर असेल तर ☐ (निळा)

यापेक्षा वेगळे उत्तर असेल तर ☐ (करडा)

६ + १ = ☐	१ + ५ = ☐
३ + ५ = ☐	३ + ९ = ☐
६ + ७ = ☐	० + ६ = ☐
१० + ५ = ☐	० + ० = ☐

सराव करूया

१) घरात ८ डबे होते, आईने बाजारातून अजून ६ डबे आणले. आता घरात एकूण किती डबे झाले?

२) मीनाकडे ६ रुपये आहेत आणि जोसेफकडे ९ रुपये आहेत, तर दोघांकडे मिळून किती रुपये आहेत?

३) संख्यारेषेवर बनी १२ वर उभी आहे. तिने एक-एकच्या ४ उड्या पुढे मारल्या तर ती कितीवर पोहोचेल?

दिवस – १०

बेरीज – III

समजून घेऊया

❖ **समीरकडे ६ संत्री आहेत, बाबांनी त्याला अजून ३ संत्री दिली, तर समीरकडे एकूण किती संत्री झाली?**

काय काढायचे आहे? ⟶ समीरकडील एकूण संत्री

काय करावे लागेल? ⟶ बेरीज

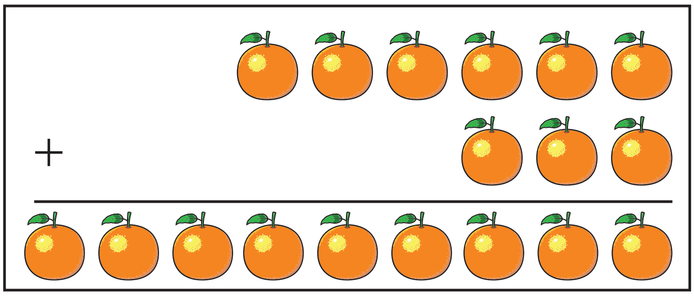

	६	संत्री होती.
+	३	संत्री बाबांनी दिली.
	९	एकूण संत्री झाली.

❖ **अमनकडे ५ फुले होती. बागेत त्याने अजून ४ फुले गोळा केली, तर आता अमनकडे एकूण किती फुले झाली?**

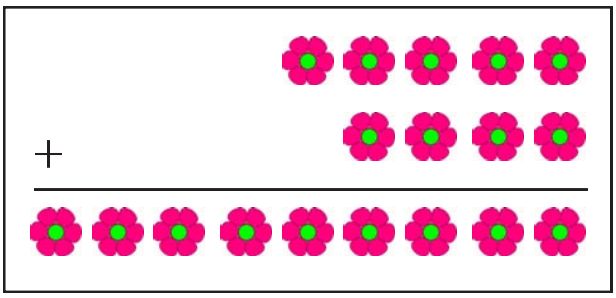

	५	फुले अमनकडे होती.
+	४	फुले अजून मिळाली.
	९	एकूण फुले झाली.

सोडवून पाहूया

१) बलबीरकडे ५ पांढरे फुगे व ३ हिरवे फुगे आहेत, तर बलबीरकडे एकूण फुगे किती?

	☐	पांढरे फुगे
+	☐	हिरवे फुगे
	☐	एकूण फुगे

२) दादाकडे ४ रुपये होते, मावशीने त्याला अजून ५ रुपये दिले, तर आता दादाकडे किती रुपये झाले?

	☐	....
+	☐	....
	☐	....

सराव करूया

१) ईश्वरीकडे तिच्या पिगी बँकमध्ये ७ रुपये होते. आज तिने पिगी बँकमध्ये अजून २ रुपये टाकले तर आता ईश्वरीच्या पिगी बँकमध्ये किती रुपये झाले?

२) गणित पेटीतील जोडो ब्लॉक्स घेऊन तुझ्या मित्राबरोबर बेरजेचा सराव कर.

दिवस – ११

वजाबाकी – I

समजून घेऊया

❖ **घरात ७ आंबे होते, त्यातील ३ आंबे खाल्ले**

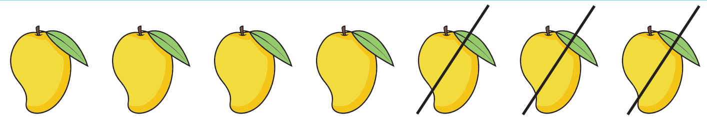

आंबे राहिले = ४

❖ **माहिती वाचून रिकाम्या चौकटीत योग्य चित्रे काढ.**

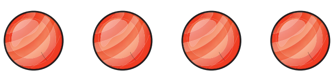

चेंडू होते

→

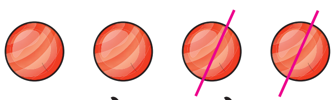

दोन हरवले

=

चेंडू बाकी राहिले

❖ **लाडू व चकली यांपैकी कोणता पदार्थ संख्येने कमी आहे? कितीने कमी आहे?**

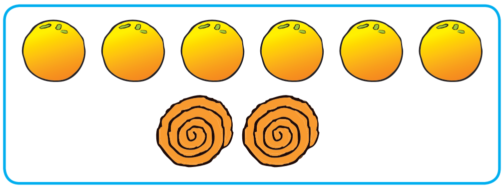

चकली कमी आहे.

४ ने कमी आहे.

सोडवून पाहूया

१) चित्राखाली दिलेल्या संख्येएवढ्या चित्रांवर तिरपी रेघ मार. उरलेल्या चित्रांची संख्या चौकटीत लिही.

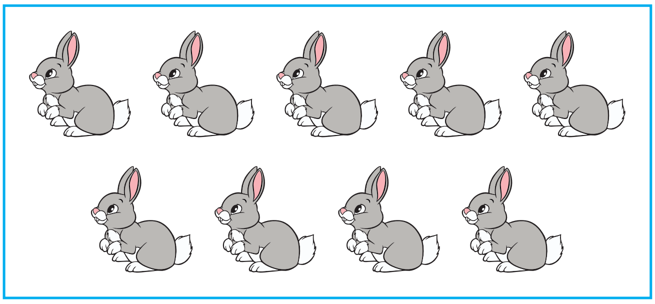

४ ☐

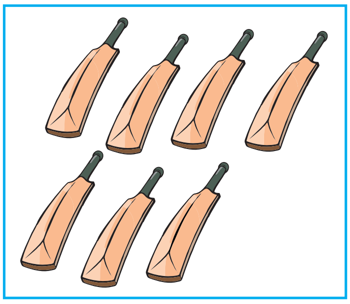

५ ☐

२)

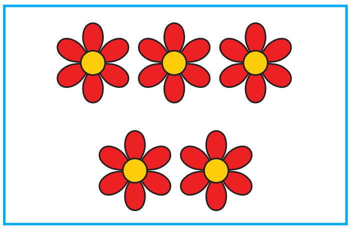

२ ☐

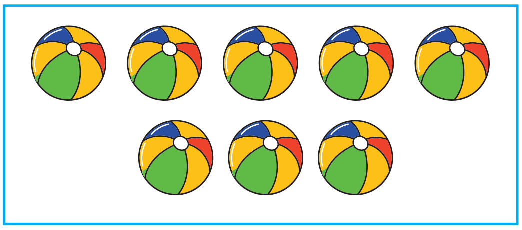

३ ☐

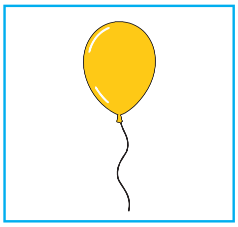

१ ☐

३)

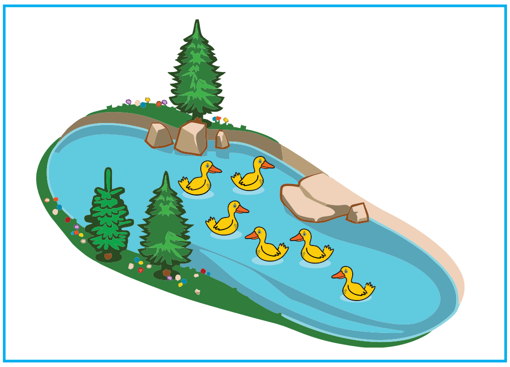

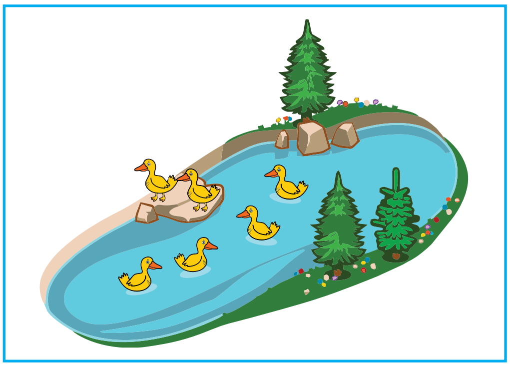

तलावात पोहणारी बदके ◯ तलावातून बाहेर आलेली बदके ◯ तलावात राहिलेली बदके ◯

४) निळ्या रंगाच्या मण्यांपेक्षा लाल रंगाचे मणी कितीने जास्त आहेत ते लिही.

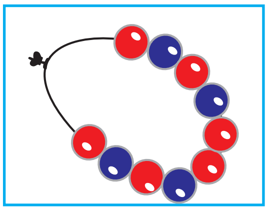

☐

५) कोणत्याही दोन चेंडूंवर बोट ठेवून चेंडू झाक व राहिलेले चेंडू किती ते लिही.

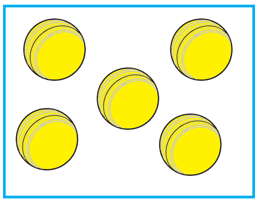

☐ – ☐ = ☐

सराव करूया

१) पाटीवर ५ चेंडू काढ. त्यातील दोन चेंडू रंगव. किती चेंडू रंगवायचे राहिले?

२) वहीवर ५ फुले काढ. त्यातील १ फूल रंगव, न रंगवलेली फुले मोज.

३) तुझ्याकडे ३ पतंग आहेत. अजून किती पतंग दिल्यावर तुझ्याकडे ८ पतंग होतील?

दिवस – १२

वजाबाकी – II

समजून घेऊया

	५
–	२
	३

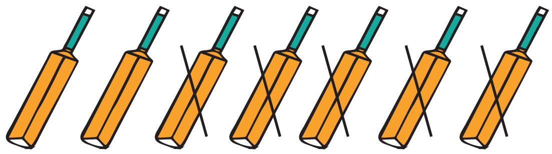

७ – ५ = २

४ – १ = ३

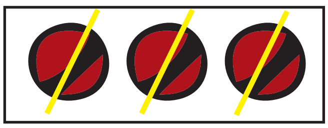

३ – ३ = ०

६ – २ = ४

सोडवून पाहूया

१) वजाबाकी कर.

५ − १ =	९ − ४ =	८ − ४ =	८ − ३ =	४ − ४ =

२) रेघेने जोडी लाव.

‘अ’ गट		‘ब’ गट
७ − ५		१
४ − १		२
८ − ४		४
६ − ५		३

३) वजाबाकी करून उत्तर समान येणाऱ्या जोड्या लाव.

‘अ’ गट		‘ब’ गट
५ − ३		९ − ३
७ − १		४ − २
६ − ५		७ − २
८ − ३		७ − ६

सराव करूया

१) वहीत ५ फुले काढ. त्यातील दोन फुले रंगव. किती फुले रंगवायची राहिली?

२) वहीत ७ मणी काढ. ३ मण्यांभोवती गोल कर. गोलाबाहेरील मणी किती?

दिवस − १३

वजाबाकी − III

समजून घेऊया

१)

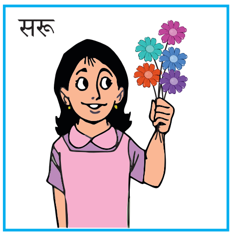

सरूने घेतलेली फुले

५

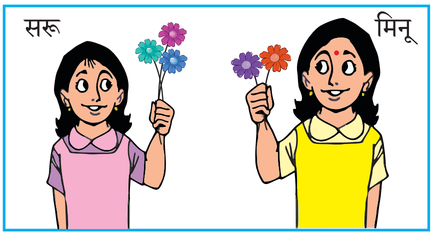

सरूने मिनूला दिलेली फुले

२

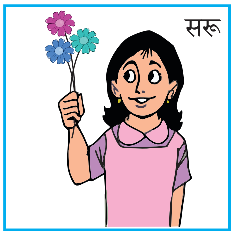

सरूकडील शिल्लक फुले

३

२) झाडावर पक्षी बसले आहेत. त्यापैकी २ पक्षी उडाले, तर झाडावर किती पक्षी उरले ?

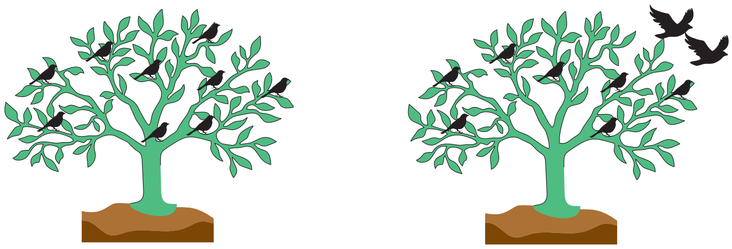

झाडावर बसलेले पक्षी	झाडावरून उडालेले पक्षी	झाडावर शिल्लक पक्षी
९	२	७

३) 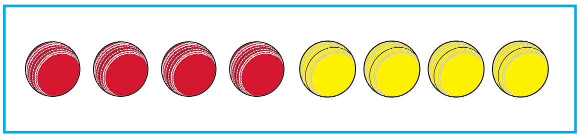

	८	एकूण चेंडू
–	४	लाल रंगाचे चेंडू
	४	पिवळ्या रंगाचे चेंडू

४) 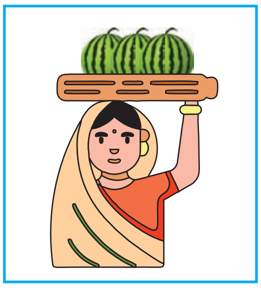

	७	वीराबाईंकडील एकूण कलिंगडे
–	४	वीराबाईंनी विकलेली कलिंगडे
	३	शिल्लक कलिंगडे

सोडवून पाहूया

१) रमेशकडे ५ रंगीत कागद होते. त्यातील ३ रंगीत कागद त्याने सुरेशला दिले, तर रमेशकडे शिल्लक राहिलेले कागद किती ?

	५	रमेशकडील कागद
–	३	रमेशने सुरेशला दिलेले कागद
		रमेशकडे शिल्लक कागद

२) जॉनजवळ ४ चाफ्याची फुले होती, त्यातील २ फुले त्याने आयानला दिली, तर जॉनजवळ किती फुले उरली ?

	४	जॉनजवळची फुले
–	२	जॉनने आयानला दिलेली फुले
		जॉनजवळ शिल्लक फुले

३) रोहितकडे ७ टोप्या आहेत. अथर्वकडे ५ टोप्या आहेत, तर रोहितकडे अथर्वपेक्षा किती टोप्या जास्त आहेत?

	रोहितकडील टोप्या
–	अथर्वकडील टोप्या
	रोहितकडील जास्तीच्या टोप्या

४) शिडीच्या एकूण ९ पायऱ्यांपैकी गौतमी ३ पायऱ्या चढली, तर तिच्या किती पायऱ्या चढायच्या राहिल्या?

९	शिडीच्या एकूण पायऱ्या
– ३	गौतमीने चढलेल्या पायऱ्या
	चढायच्या राहिलेल्या पायऱ्या

सराव करूया

१) वजाबाकीची तीन उदाहरणे तयार कर व वहीत सोडव.

दिवस – १४

भौमितिक आकारांची ओळख

समजून घेऊया

भौमितिक आकार		वस्तू
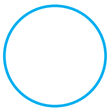	वर्तुळ	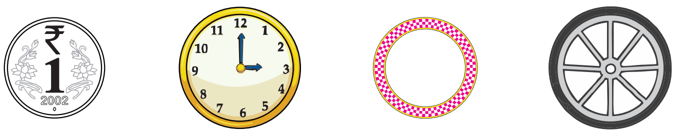
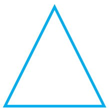	त्रिकोण	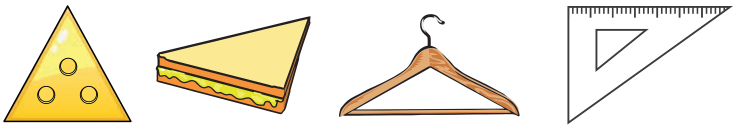
	आयत	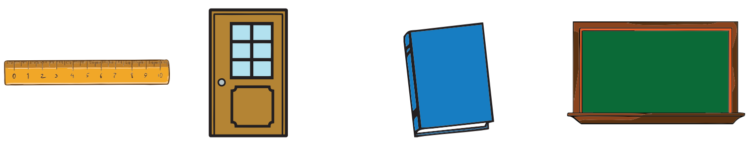
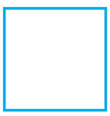	चौरस	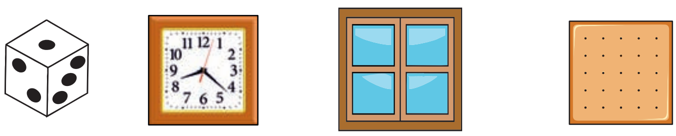

सोडवून पाहूया

❖ चौरस हिरव्या, त्रिकोण लाल, वर्तुळ पिवळ्या, आयत निळ्या रंगाने रंगव. आकार मोजून संख्या लिही.

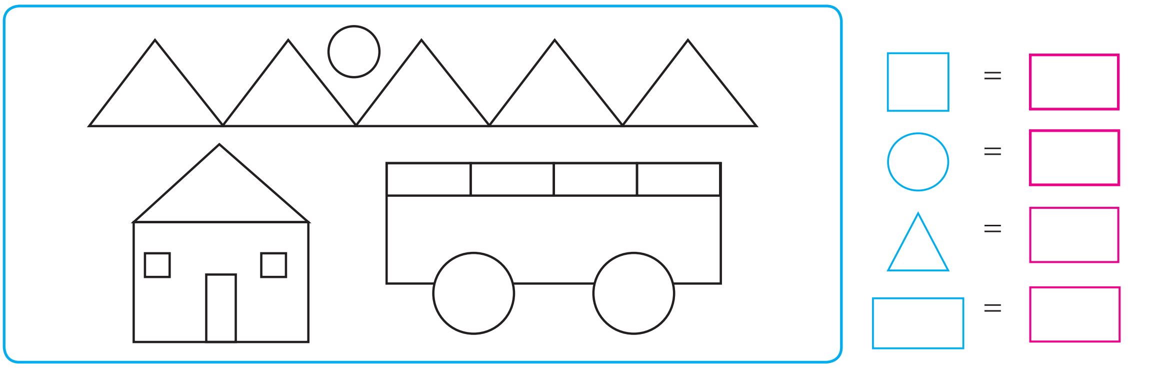

सराव करूया

❖ खाली दिलेल्या आकारांचा वापर करून तुझ्या आवडीचे चित्र काढ व त्यातील आकार मोजून चौकटीत लिही.

❖ तू पाहिलेल्या विविध आकारांच्या वस्तूंची नावे लिही.

आकार	वस्तूंची नावे
वर्तुळ	बांगडी, ...
चौरस	खिडकी, ...
त्रिकोण	सामोसा, ...
आयत	पुस्तक, ...

जड–हलका

समजून घेऊया

❖ तराजूचे निरीक्षण करून जड–हलका ओळख.

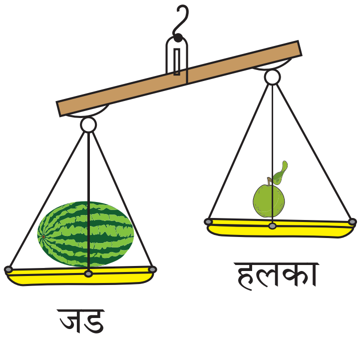

❖ हलकी व जड वस्तू ओळखून जड वस्तूच्या चौकटीत (✓) अशी खूण कर व हलक्या वस्तूच्या चौकटीत (×) अशी खूण कर.

सोडवून पाहूया

❖ हलक्या वस्तूवर रेघ मार.

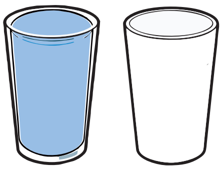

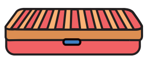

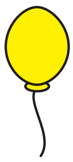

सराव करूया

❖ दोन्हीपैकी हलकी वस्तू (✓) व जड वस्तू (×) अशी खूण करून दाखव.

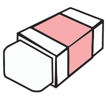

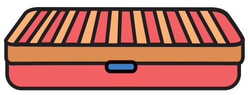

❖ **खालीलपैकी सर्वांत जड वस्तूखालील चौकोन रंगव.**

१)

☐ ☐ ☐

२) 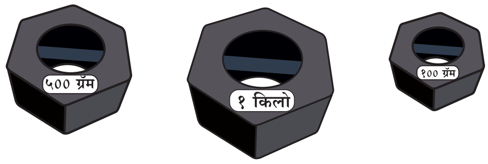

☐ ☐ ☐

❖ **खालील वस्तूंपैकी हवेत काय उडेल त्या वस्तूखाली (✓) अशी खूण कर.**

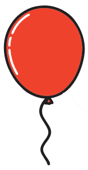 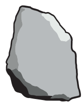 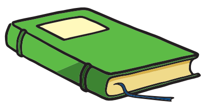

☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐

दिवस – १६

लांबी

समजून घेऊया

❖ **अप्रमाणित एककाने वस्तूंची लांबी मोजणे.**

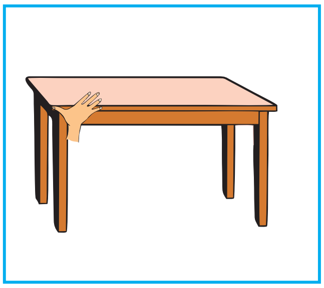 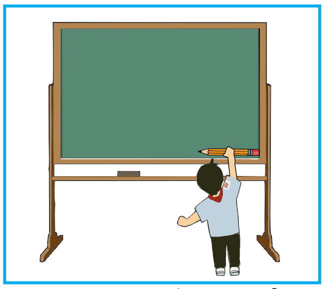 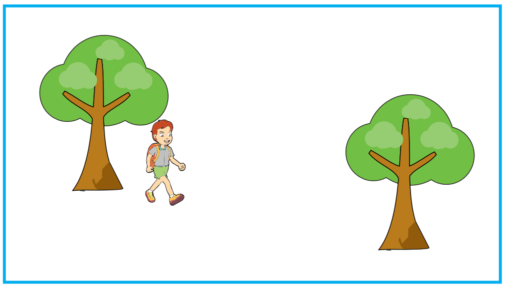

❖ **काडीपेटीतील काड्या वापरून कंपास पेटीची लांबी मोज.**

सोडवून पाहूया

१) वर्गातील दोन भिंतींमधील अंतर पावलांनी मोजून रिकाम्या चौकटीत लिही. ☐ पाऊले

२) आईस्क्रिमच्या काड्यांच्या साहाय्याने टेबलाची लांबी मोज. ☐ आईस्क्रिमच्या काड्या

३) दोन झाडांमधील अंतर पावलांनी मोज. दोन झाडांमधील अंतर ☐ पाऊले

४) तुझ्या पेन्सिलने फळ्याची लांबी मोज. फळ्याची लांबी ☐ पेन्सिल

सराव करूया

❖ खाली दिलेल्या वस्तूंची लांबी काडीपेटीतील किती काड्या भरते ते लिही.

वस्तू	लांबी किती काड्या?	वस्तू	लांबी किती काड्या?
कंपास पेटी	७ काड्या	वही	
पेन्सिल		मोबाईल	
पुस्तक		टेबल	

दिवस – १७

कालमापन : सप्ताहाचे वार

समजून घेऊया

सोडवून पाहूया

❖ सप्ताहाचे वार क्रमाने लिही.

सोमवार – .... – .... – गुरुवार – .... – शनिवार – रविवार

❖ तक्ता पूर्ण कर.

काल	आज	उद्या
मंगळवार	....	....
....	सोमवार	....
....	....	गुरुवार

❖ **तुझ्या घरी मागील सप्ताहात कोणत्या भाज्या बनवल्या होत्या? ते तक्त्यात लिही.**

सोमवार	मंगळवार	बुधवार	गुरुवार	शुक्रवार	शनिवार	रविवार
....	....	....	....	....	....	....

सराव करूया

१) एका सप्ताहात किती वार असतात? ....

२) शाळेला सुट्टी कोणत्या वारी असते? ....

३) या महिन्याच्या १ तारखेला कोणता वार आहे? ....

४) या वर्षी तुझा वाढदिवस असलेला वार कोणता? ....

दिवस – १८

चलन : नाणी व नोटा

समजून घेऊया

❖ आई मला रिक्षा घ्यायची आहे.
[४९] रुपये

❖ आई मला सायकल घ्यायची आहे.
[१४] रुपये

❖ दोन हत्ती [ ] रुपये

❖ [९९ रुपयाला] एक [...............]

❖ रॉकेटची किंमत [ ] रुपये

❖ खालील वस्तूंच्या किमती चौकटीत लिही.

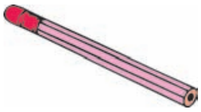		☐ रु.
		☐ रु.
	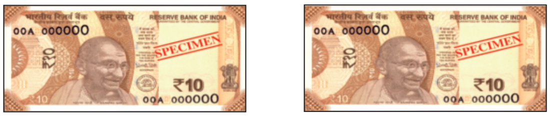	☐ रु.
		☐ रु.
		☐ रु.

सोडवून पाहूया

१) पुढे वस्तू व तिची किंमत दिली आहे. ती घेण्यासाठी किती रुपयांची नोट/नाणे द्यावे लागेल त्या नोट/नाण्याखालील चौकटीत (✓) अशी खूण कर.

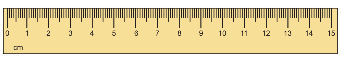 ५ रु.	☐ ☐ ☐ ☐
३ रु. 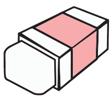	☐ ☐ ☐ ☐
१०रु. 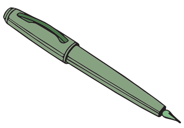	☐ ☐ ☐ ☐

२ रु. 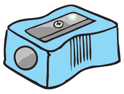	
१५ रु. 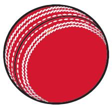	
२२ रु.	

सराव करूया

१) खाली दिलेल्या वस्तूंची किंमत वाच. वेगवेगळ्या पद्धतीने नाणी व नोटा देऊन ती विकत कशी घेता येईल ते रिकाम्या चौकटीत लिही.

३० रु. 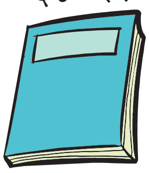	२ नाणी २ नाणी
१५ रु. 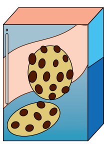	
२७ रु. 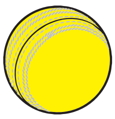	

आकृतिबंध

समजून घेऊया

❖ चित्रमालिकांचे निरीक्षण कर व त्यानुसार कृती पूर्ण कर.

१) 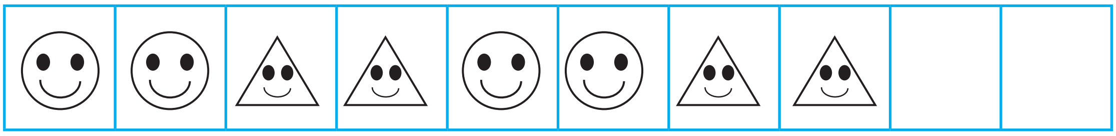

२) 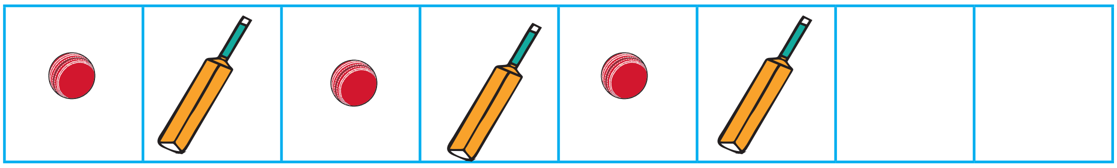

३) 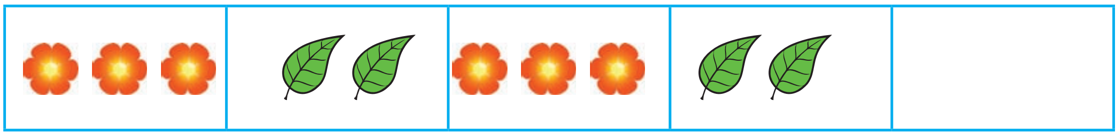

४)

१	२	३	४	५			

५)

A	B	A	B		

सोडवून पाहूया

❖ खाली दिलेले आकृतिबंध पूर्ण कर.

१) 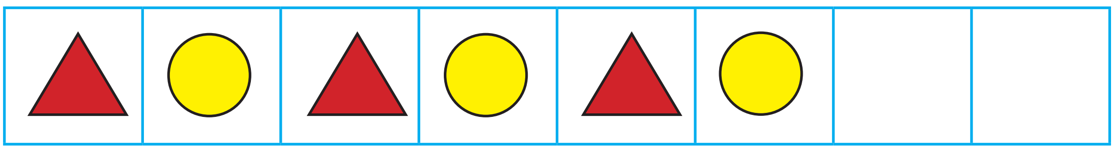

२)

१	३	५	७	९			

३)

→	↑	→	↑		

४)

X	Y	Z	X	Y	Z			

सराव करूया

❖ आकृतिबंध विस्तार कर.

१) 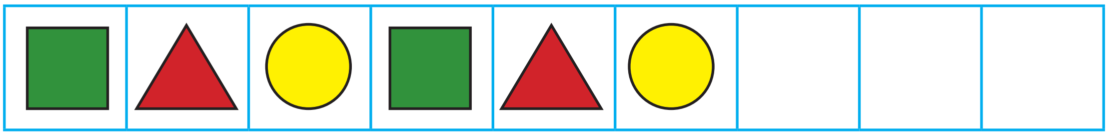

२) 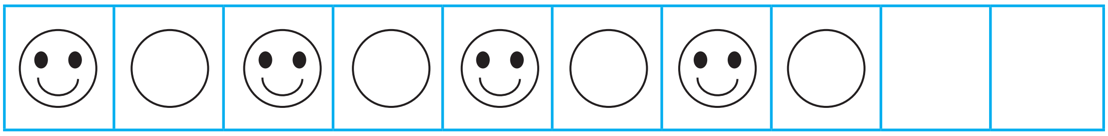

३) 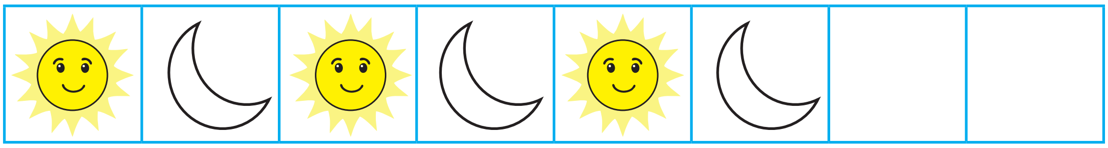

४)

↓	↑	↓	↑	↓	↑		

❖ तुझ्या आवडीचे आकृतिबंध तयार कर.

१)

२)

माहितीचे व्यवस्थापन

समजून घेऊया

❖ **चित्राचे निरीक्षण कर व खाली दिलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिही.**

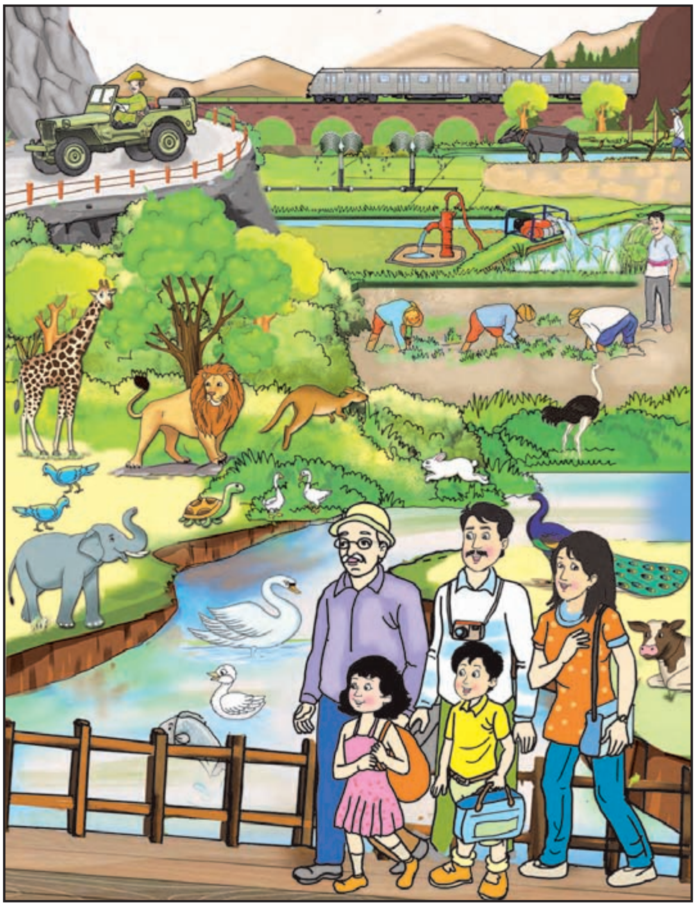

१) चित्रात एकूण किती बदके आहेत? ....

२) प्राणिसंग्रहालयात किती माणसे काम करत आहेत? ....

३) प्राणिसंग्रहालयाला भेट देण्यासाठी आलेल्या कुटुंबात कोण कोण आहेत?

....

४) चित्रामध्ये किती प्राणी आहेत? त्यांची नावे लिही.

....

सोडवून पाहूया

❖ खेळण्याच्या दुकानाचे निरीक्षण कर व खाली दिलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिही.

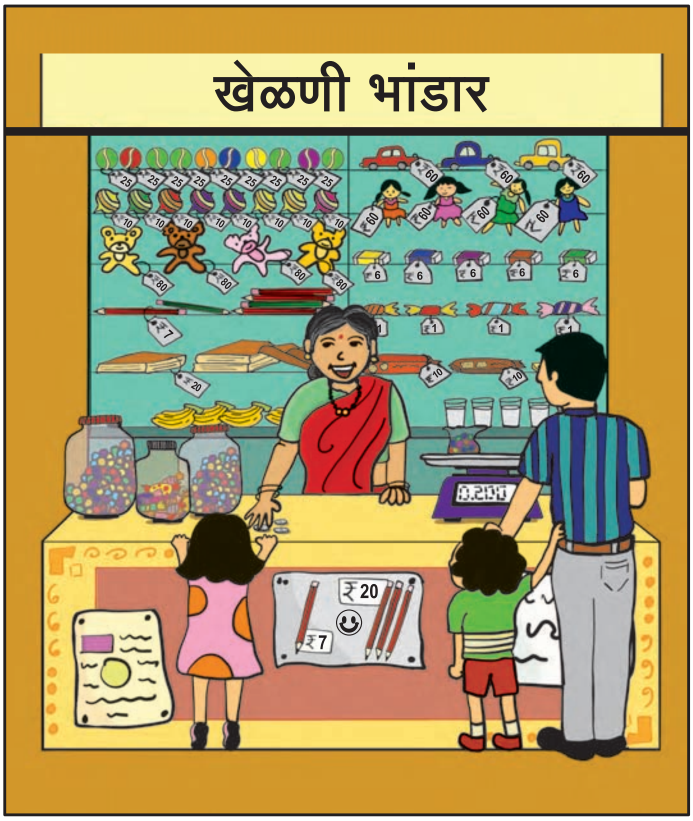

१) सर्वांत कमी खेळणी कोणती आहेत? ....

२) सर्वांत जास्त खेळणी कोणती आहेत? ....

३) चित्रात कार किती आहेत? ....

४) एकूण चार असणारी खेळणी कोणती? ....

५) चेंडू किती आहेत? ....

६) चित्रात एकूण किती व्यक्ती आहेत? ....

७) यातील तुला सर्वांत जास्त आवडणारे खेळणे कोणते? ते तुला का आवडते? ते लिही.

....

....

सराव करूया

❖ **चित्रांचे निरीक्षण कर व खाली दिलेल्या प्रश्नांची उत्तरे लिही.**

सुहास	समीर	श्रीशा	सोनल
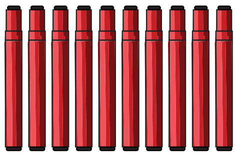	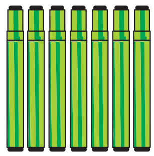	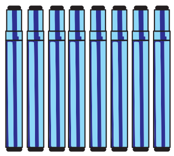	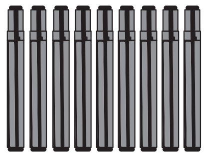

१) सर्वांत जास्त पेन कोणाजवळ आहेत? ....

२) सर्वांत कमी पेन कोणाजवळ आहेत? ....

३) सुहास व सोनलजवळ मिळून एकूण किती पेन आहेत? ....

४) काळ्या रंगाचे पेन व लाल रंगाचे पेन मिळून एकूण किती पेन आहेत? ....

५) सुहासकडे समीरपेक्षा किती पेन जास्त आहेत? ....

श्रेयनामावली

सेतू अभ्यास : इयत्ता – दुसरी : विषय – मराठी • इंग्रजी • गणित

मराठी

नाव	पद	कार्यालय/शाळा
डॉ. बाबासाहेब बडे	अधिव्याख्याता	जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, नाशिक.
डॉ. जितेंद्र काठोळे	विषय सहायक	जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, अकोला.
गुलाब दातीर	पदवीधर शिक्षक	जि. प. प्राथ. शाळा माळेगाव काजी, ता. दिंडोरी, जि. नाशिक.
वसुधा ढेरे	सहशिक्षक	कै. मामासाहेब मोहोळ विद्यामंदिर, मनपा शाळा क्र. ९४ बी, पुणे.
मनिषा सावळे	सहशिक्षक	जि. प. प्राथ. शाळा महालक्ष्मीनगर (विराणे) ता. मालेगाव, जि. नाशिक.
वसुधा शिंदे	विषय साधन व्यक्ती	पुणे मनपा. (समग्र शिक्षा कार्यालय)

इंग्रजी

Name	Designation	Office/School
Sushama Konduskar	Lecturer	DIET, Sindhudurg.
Dr. Dnyaneshwar Mohod	Graduate Teacher	Z. P. Primary School Bhankhed Kh. Dist. Amaravati.
Rupali Zanzad	Asst. Teacher	Z. P. U. P. School Bobado, P. S. Dharani, Dist. Amaravati.
Nagesh Lohare	Asst. Teacher	Z. P. Primary School Anandwadi Ausa, Dist. Latur.

गणित

नाव	पद	कार्यालय/शाळा
अनुपमा तावशीकर	वरिष्ठ अधिव्याख्याता	जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, सिंधुदुर्ग.
विजय गायकवाड	वरिष्ठ अधिव्याख्याता	जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, फलटण, जि. सातारा.
सुनिता लहाने	सहशिक्षक	जि. प. प्राथ. शाळा प. वाढोणा, ता. अचलपूर, जि. अमरावती.
बालाजी जबडे	सहशिक्षक	जि. प. प्राथ. शाळा मकोडी, ता. सेनगाव, जि. हिंगोली.
सारिका वंजारी	सहशिक्षक	जि. प. प्राथ. शाळा धुमाळ देवकरवाडी, ता. मुळशी, जि. पुणे.
वैशाली शेवाळे	विषय साधन व्यक्ती	जिल्हा शिक्षण व प्रशिक्षण संस्था, पुणे.
तरुबेन पोपट	सेवानिवृत्त मुख्याध्यापक	पुणे.

शिकू आनंदे मराठी
(विद्यार्थी कृतिपुस्तिका)
इयत्ता : पहिली
समग्र शिक्षा अंतर्गत
NIPUN BHARAT
राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

शिकू आनंदे मराठी
(विद्यार्थी कृतिपुस्तिका)
इयत्ता : दुसरी
समग्र शिक्षा अंतर्गत
प्राथमिक शाळा
NIPUN BHARAT
राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

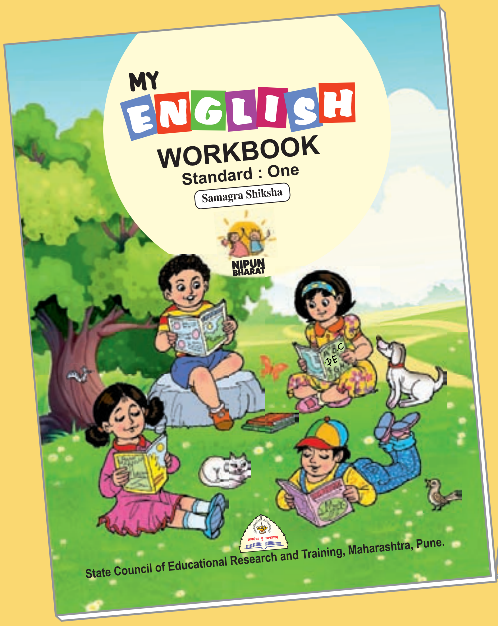
MY ENGLISH
WORKBOOK
Standard : One
Samagra Shiksha
NIPUN BHARAT
State Council of Educational Research and Training, Maharashtra, Pune.

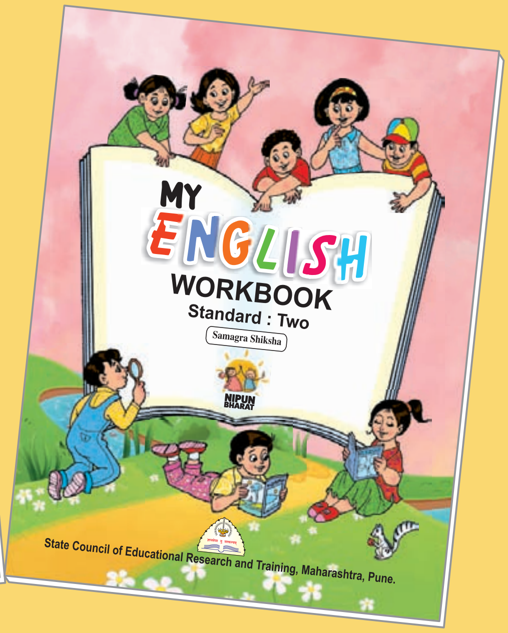
MY ENGLISH
WORKBOOK
Standard : Two
Samagra Shiksha
NIPUN BHARAT
State Council of Educational Research and Training, Maharashtra, Pune.

करूया मैत्री गणिताशी
कार्यपुस्तिका
इयत्ता : पहिली
समग्र शिक्षा अंतर्गत
राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.

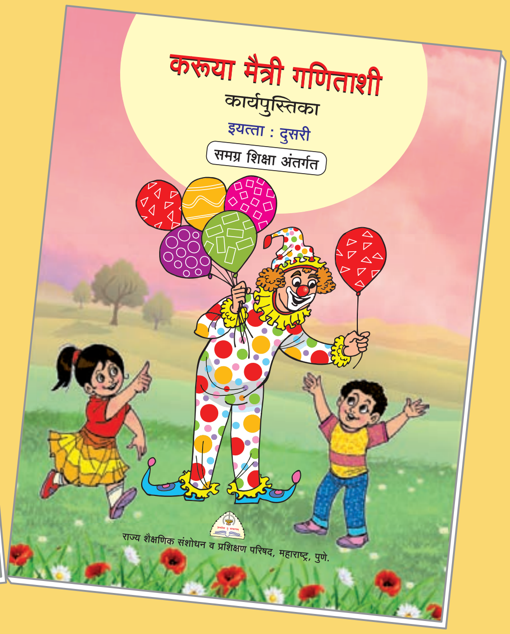
करूया मैत्री गणिताशी
कार्यपुस्तिका
इयत्ता : दुसरी
समग्र शिक्षा अंतर्गत
राज्य शैक्षणिक संशोधन व प्रशिक्षण परिषद, महाराष्ट्र, पुणे.